

СЛОВО

Без мови немає нації!

Протівими

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

29 (1216), 20–26 липня 2023

Фестиваль “Холодний Яр”

Євген БУКЕТ

На вихідних у селі Мельники на Черкащині відбувся Фестиваль нескореної Нації “Холодний Яр”.

Це просвітницький і патріотичний захід, адже організатори добирають локації та гостей, щоб популяризувати все українське. Вперше його провели після початку російсько-української війни в 2015 році. Метою фестивалю є також вшанування загиблих військових, допомога їхнім родинам, усебічна підтримка воїнів, які захищають Україну. Від часу заснування фестиваль не проводили лише двічі – у 2020-му через карантинні обмеження і минулого року.

Після початку широкомасштабної війни фестиваль втратив двох співорганізаторів, які воювали у складі 24-ї ОМБр ЗСУ. Ведучий та сценарист фестивалю Юрій Руф загинув від ворожого мінометного обстрілу 1 квітня, а його побратим Павло Собко – 25 квітня минулого року від кулі снайпера. Тож цьогорічний дводенний фест став вшануванням пам'яті про них.

Фестиваль відбувся у форматі склику в холоднороських лісах, на який у минулі часи збиралися повстанці-гайдамаки та воїни-холодноросьці, аби зустріти побратимів, згадати полеглих, обмінятися досвідом, загартованим у боях, послухати ін-

телектуальні гутірки та українську музику. Відвідало захід близько 2000 учасників, це менше, ніж у попередні роки, але значно більше, ніж очікували організатори.

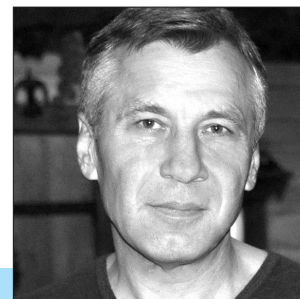
Як і раніше, на фестивалі діяли ярмарки майстрів, дитячий майданчик, виставкова територія, гутіркова галявина, спортивна локація і акустична сцена. Зокрема, для гутірок організатори заздалегідь обирали теми, пов'язані з націо-

нально-визвольними змаганнями українців різних історичних періодів, поточною ситуацією в країні та світі, ідеологією, ідентичністю та національно-патріотичним вихованням молоді. Були лекції, присвячені реабілітації бійців, психології, волонтерству.

Інформагентство Міністерства оборони України АрміяInform презентувало на гутірковій галявині кросмедійний проєкт “30 війн із Заклятим сусідом”, у якому автори висвітлили інформацію про 30 російсько-українських воєн з найдавніших часів і до сьогодні. Також серед спікерів – письменник Василь Шкляр, історик Володимир В'ятрович, журналіст Юрій Бутусов, гранатометник 5-ї ОШБр ЗСУ Юрій Сиротюк – у прямому включенні зі сходу. Вечірню концертну програму у прямому ефірі транслювало радіо Армія FM.

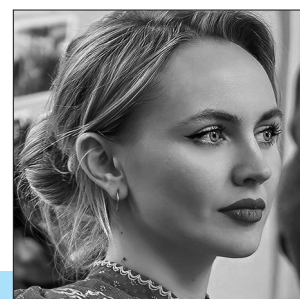
На одній із локацій відвідувачам показували артефакти з війни: тубуси з-під снарядів, уламок ракети, коробки з-під набоїв, а також бронезилет. Їх привезли для того, аби нагадати цивільним, що війна не закінчилася і війську постійно потрібна допомога. Фестиваль нескореної Нації “Холодний Яр” благодійний, тому всі очі могли залишити у спеціальних скриньках кошти на підтримку Збройних Сил України. Їх передадуть підрозділам, у яких служать члени оргкомітету фестивалю.

ВІКТОР СКОРИК

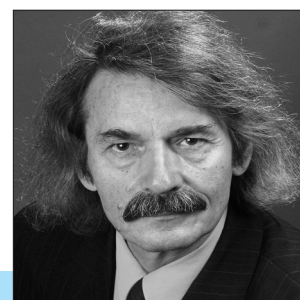
6

ЮЛІЯ КАШПУРЕНКО

7–9

ВАСИЛЬ
ПЕРЕВАЛЬСЬКИЙ

14–15

ПЕРЕДПЛАТА—2023

Тижневик “Слово Протівими” (індекс 30617) можна передплатити у відділеннях “Укрпошти” за допомогою “Каталогу видань України “Преса поштою” на 2023 рік (II півріччя)” з доставкою:

1 міс. – 28,39 грн.

3 міс. – 80,17 грн.

4 міс. – 108,56 грн.

Також можна передплатити нашу газету на сайтах “Укрпошти” <https://peredplata.ukrposhta.ua/> та ДП “Преса” <http://presa.ua/>

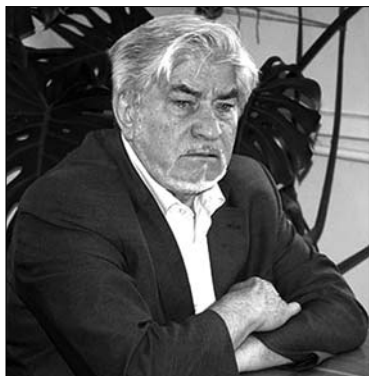

Про долю мови і землі

Законопроект про статус англійської мови, який глава держави вніс до Верховної Ради, викликав переважно негативну реакцію в суспільстві, адже передбачає відмову від дубляжу українською в кінотеатрах. Наш тижневик у числі 27 надав слово відомим представникам влади, митцям і вченим під гаслом “Хто відвертає нас від мови перемоги”.

Нагадаємо: Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень заявив, що зжужженя сфери застосування української мови є неприпустимим, оскільки порушує Конституцію України. Голова редколегії “Слова Просвіти” Любов Голота, запитуючи у Володимира Зеленського, хто з його радників відвертає від усвідомлення того, що саме українська — мова перемоги, звернулася до Президента України із закликом: “Підтримуйте українську мову — і мова підтримає вас, бо без мови немає нації, а є денацифікація і війна!”

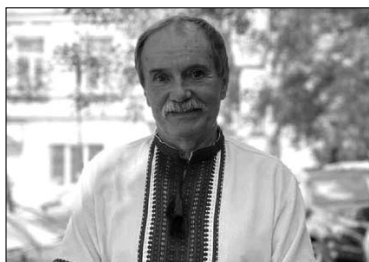
Попри запевнення деяких представників влади, що законопроект не порушить прав українців, довіри до таких заяв нема. Про це йшлося під час організованого ВУТ “Просвіта” круглого столу на тему: “Конституція України: Земля і слово”, що відбувся 10 липня. Відкриваючи зус-

тріч, голова ВУТ “Просвіта” **Павло Мовчан** наголосив, що законопроект № 9432 “Про застосування англійської мови в Україні” несе в собі загрозу національній безпеці. Така сама загроза є в Законі про ринок землі, який із січня 2024 року дозволяє продаж землі юридичним особам.

Народний депутат України кількох скликань **Степан Хмара** зазначив, що без землі не може бути українців, а чужинці завжди прагнуть загарбати наші землі.

— І зараз у світлі глобалізаційних процесів ця загроза надзвичайно висока, — констатує Степан Хмара. — На жаль, маємо владу, яка вважає, що це питання вже вирішено. Залишилося менше ніж пів року, як українські землі можуть пустити під ніж. Дуже непокоїть, що Конституційний Суд досі не розглянув це питання на відповідність чи невідповідність Конституції України. Тому маємо привернути увагу громадськості для запобігання злочину проти українського народу.

Народний депутат України багатьох скликань **Іван Защук** продовжив:

— Хотів би відштовхнутися від слів Павла Мовчана, що земля і мова — нерозривні поняття, вони не можуть бути окремо...

За словами політика, наш аграрний сектор перебуває у глибокій кризі через те, що тривалий час держава вагалася, який устрій розвивати — фермерство чи агрохолдинги.

— Джерело наших бід — невирішене питання, який напрям підтримувати, який аграрний устрій має бути, — зазначив політик.

Він звинуватив олігархічну владу, яка, на його думку, впродовж тридцяти років створювала такі умови, щоб позбавити українців права перейти на фермерський тип господарювання. Чому так сталося?

— Є дві відповіді. Перша причина — в тому примітивному розумінні призначення землі. Наші політики, експерти розглядають сільськогосподарську землю як звичайний природний ресурс, товар, як машина чи квартира — що хочу, те з ним і роблю. Насправді це особливий ресурс, особливий товар, обіг сільськогосподарських земель у всіх країнах регламентується дуже жорстко з боку держави і суспільства. Наша влада, підприємці, олігархи розглядають землю як бізнесовий ресурс у їхній бізнесовій, виробничій сфері — це перша причина.

Друга причина полягає в тому, що олігархічна влада бореться за землю. Вже тридцять років триває боротьба за землю — чи вони заберуть цю землю в українців, чи вона залишиться у них. Тому питання устрою дає відповідь і на Шевченкове “на нашій — не своїй землі”. Адже якщо ми утвердимо фермерський устрій, то це буде і наша, і своя земля, тобто українська. Треба розуміти, що влада поступово, впродовж тридцяти років, робила все, щоб власники паїв постаріли, щоб були непридатні до ведення господарства, щоб частина з них просто вимерла. Влада поводитися з ними так, щоб позбавити українців можливості перейти на фермерський тип господарювання.

Тим часом ця проблема вирішували уряди всіх країн. Показово, як у 1863 році президент США Лінкольн зробив закон, за яким кожен громадянин США, який досяг віку 21 року, є главою сім’ї, не воював проти США і не допомагав ворогам цієї держави, може взяти собі 65 гектарів землі за 10 доларів. А за п’ять років, якщо він господарюватиме на цій землі, — вона переходить у його приватну власність. Це далекий приклад, а близький — коли поляки виходили з системи радянської влади, вони внесли зміни до Конституції, де записали, що основою аграрного устрою Республіки Польща є сімейне господарство. Дали були ухвалені закони, які обмежували кількість гектарів в одних руках до трьохсот, якщо не помиляюся.

У нас же все робилося так, щоб не ввести в законодавче поле ні обіг землі, ні її господаря. Тобто людини, яка володіє землею, живе і працює на цій землі. Це усвідомлена політика, безсумнівно, з метою довести ситуацію до того рівня: беріть і що хочте робіть з цією землею. Зараз обезлюдніло село, одні люди старі, багато поїхало за кордон, у міста, і земля от-от — і вже в чужих руках. Була створена модель ринку землі, яка не відповідає ні європейській, ні нашій традиції.

Щоб обдурити людей, є дві пари норм. Перша — земля може набуватися у власність фізичною особою — громадянином України — в кількості не більше ста гектарів. Це абсолютно нормальна, єв-

ропейська норма. Водночас у тому самому законі є друга пара норм: з 1 січня 2024 року набувати права власності на сільськогосподарські землі може юридична особа і концентрація в одних руках може становити 10 тисяч гектарів. Це Армагеддон! Якщо ці норми вступають у силу — тоді точно треба забути про фермерський устрій, про село. Ми ж кажемо: із сільськогосподарськими землями пов’язаний сільський уклад, що є джерелом української мови, традиції, звичаїв. Саме сільський уклад формував культурну матрицю українців, національну ідентичність. Це питання не просто власності, це питання існування самої української держави, української нації, і добре, що ми піднімаємо цю проблему на повен голос.

Отже, що треба зробити, щоб вийти з цієї глибокої кризи? Можемо стверджувати, що саме зволікання з вирішенням питання про аграрний устрій довело сільське господарство і сільський уклад до такого стану. Сільське господарство перебуває в так званому транзиті, в цій ситуації змін. І наше село б’ється між цими полюсами — бути чи не бути. Що треба зробити для того, щоб виправити ситуацію?

Перше: позбутися міфу про ефективність нашого сільського господарства. Сьогодні ця ефективність визначається за експортною виручкою. От вивезли 50 чи 40 мільйонів тонн, одержали гроші. Але ніхто не простежив, як використовуються ті гроші. Повернулися вони в село чи ні? Повернулися хіба що на забезпечення виробничого процесу — і все... Сьогодні поляки показали нам, що не будемо ми повноправними членами Євросоюзу, якщо отак, по-варварськи будемо організовувати своє сільське господарство.

Друге: потрібна нова аграрна політика, спрямована на утвердження фермерського устрою в країні.

Третє: створити конституційні гарантії незворотності курсу на утвердження фермерського устрою.

Четверте: ухвалити комплексний закон про аграрний устрій, який регламентуватиме діяльність усіх господарств на цьому первинному рівні.

П’яте: нам треба домогтися вилучення з цього закону положення про юридичну особу і про 10 тис. га. Наразі у Верховній Раді є три законопроекти про відтермінування запровадження цієї норми на два і на чотири роки.

Наша пропозиція (а ми співпрацюємо з Асоціацією фермерів України) така: згадуване положення про купівлю землі юридичними особами в кількості 10 тисяч гектарів вилучити взагалі.

На думку доктора економічних наук **Олександра Коваліва**, ця тема не може зжуватися до ринку земель сільськогосподарського призначення. Ось що він сказав:

— Коли ми апелюємо до Основного Закону, то в Конституції є два закони, які виходять з Декларації про державний суверенітет, де чітко записано: земля, її

надра, повітряний простір, водні ресурси тощо... Тому в нашій Конституції слово “земля” не ототожнюється як “совєтський” з полем і ґрунтом, про що переважна більшість говорить. Категорія сільськогосподарських земель, що відтворюються і дають хліб, дуже важлива. І у нас є земля в межах кордону... Земля є національним багатством, і ми, всі громадяни України, є її співвласниками. Тому в статті 13 Конституції записано, що земля як природний об’єкт є власністю українського народу. А друга частина 13-ї статті така: кожний громадянин має право користуватися природними об’єктами. Лише користуватися і лише громадянин України! Не іноземець і ніхто інший. Третя частина вказує чітко: власність українського народу. І ця власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству. А четверту частину ми написали дуже просто: держава забезпечує захист суб’єктивної власності і господарювання...

Розмірковуючи далі, Олександр Ковалів запитує: що означає “право державної власності на землю набувається та реалізується” і звертає увагу на суперечності в українському законодавстві, а також на відсутність законів, що регламентують права українців на користування природними об’єктами. Закон про ринок землі він називає антиконституційним і зазначає, що його звернення, проекти, пропозиції надані до органів влади, до Конституційного Суду. Детальніше, за словами вченого, — в його статті “У кого земля — у того і влада”, що вийшла в “Урядовому кур’єрі” напередодні широкомасштабного вторгнення московитів в Україну. Ще одна стаття пана Коваліва має не менш промовисту назву — “Конституційна правда лікує земельні рани”. Але чи буде так?

— Знання, згенеровані наукою, тиражовані через освіту і загартовані на практиці, стають непоборною зброєю. Тому, як у 1990-х роках письменники стали до творення незалежної української держави, так і зараз ВУТ “Просвіта” має дати перший поштовх на захист землі, — сказав на завершення економіст.

Почесний голова Асоціації фермерів України **Іван Томич** зазначив:

— Широ дякую “Просвіті” за актуальність круглого столу. Тема землі — тема захисту життєвого простору української нації — під таким кутом зору фермерський рух торував дорогу аграрній та земельній реформам. Наразі маємо рівно два роки з моменту ухвалення закону про ринок землі, але дискусії щодо рішення відкрити ринок землі тривають. У зв’язку з цим Союз українського селянства спільно з Асоціацією фермерів і Союзом сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів з 1 по 5 липня зробили громадську оцінку закону в умовах воєнного стану.

90 відсотків опитаного нами українського фермерства дали негативну оцінку передбаченим нормам про відкриття ринку землі. Автори закону та урядовці запевняли нас, що закон ухвалю-

ють заради фермерів. Цифри і факти свідчать про те, що тільки пів відсотка українських фермерів із загальної кількості скористалися своїм правом. Свою землю за ці два роки український фермер практично не викупив! Ринок землі діє поза українським селянином, поза фермером, і, на превеликий жаль, очікуваних урядом позитивних змін щодо реалізації програми ринку землі не сталося. Відсутність доступного кредитування, несприятлива для виробників цінова політика, відсутність програм розвитку села і мотивації молоді працювати в селі — на ці явища, які ми спостерігали під час пандемії коронавірусу, тепер наклалася війна, московська окупація, і все стало досить драматично.

Відверто: наразі йде боротьба за українську землю. Її вартість у світі є надзвичайно високою. Але у нас один гектар оцінюють у 600 кілограмів моркви! Водночас один гектар цієї ж землі дає пів тонни моркви або 550 кілограмів цибулі! Це вирок! Найбільший потенційний світовий ресурс в Україні знівельовано, знецінено, девальвовано. Афера сьогодні наявна! Водночас за нашими підрахунками саме до відкриття ринку землі було зафіксовано більшість активів купівлі-продажу, а наразі лише один відсоток землі охоплено ринком. Український господар, власник навіть за часів війни не поспішає продавати свій шмат. Ринок землі фактично таким не є.

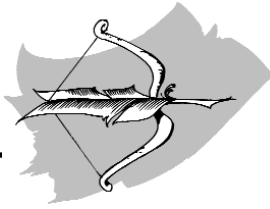
Вважаю великою небезпекою для нації можливість з 1 січня 2024 року продажу юридичним та фізичним особам до 10 тисяч гектарів землі в одні руки. Це стрибок у катастрофу! Це загроза втратити Україну!

Зараз через “Просвіту”, яка організувала цей захід, використовуючи всі передбачені Конституцією засоби, треба дійти до суспільства під час війни, щоб запобігти загрози. Треба тиснути на Верховну Раду, щоб уже у вересні приборати норму про 10 тис. га і відтермінувати дату купівлі-продажу принаймні до 2030 року. Якщо цього не станеться, то вся кров, пролита українцями у війні, може стати марною.

Перший Генеральний прокурор України, суддя Конституційного Суду (2006–2015) **Віктор Шмигін**:

— Коли я йшов на цю зустріч, то думав, що ми не будемо повторювати те, про що говорили роки до п’ять тому. Ми тут із Віктором Жердицьким і Степаном Хмарою були обрані членами комітету із захисту рідної землі. Це сталося на третій рік російсько-української війни, яка, наголошую, почалася 20 лютого 2014 року.

Погоджуюся з тим, що вже озвучили колеги, все правильно говорили, але ми не знаємо, хто винен. І досі не вирішили, що робити, і я не знаю. Як аналізувати закон, власне, не закон, а зміни до Кодексу про обіг земель сільськогосподарського призначення. Згадані тут дві статті є убивчими. Можна написати тисячу статей, зовсім ніяких, а можна дві, які “стріляють” не в “десятку”, а в “яблучко”. Ці дві статті “вистрілили” нинішньою командою Зеленського, і вони вбивають український народ. І цей вирок українському народу відбувається 1 січня 2024 року. Закон антиконституційний! Не відповідає духу, змісту, навантаженню... Розгляд, ухвалення, набрання чинності закону відбулося з порушеннями. З точки зору всіх

Про долю мови і землі

Фрагменти розмови за круглим столом 10 липня

Закінчення.
Початок на стор. 2–3

цільна офшорна зона. І коли будь-який резидент цієї країни отримує у власність, антиконституційно, землю, і хтось прийде і скаже: ану марш звідси, бо за тобою там стоїть російський резидент. Як ви думаєте, як діятиме Держдеп США, захищаючи власність американського резидента? Тому ми зараз стоїмо не перед загрозою неправильного ринку землі, ми стоїмо перед загрозою втрати землі як середовища існування української нації, що дорівнює знищенню української нації як такої!

Отак до цієї проблеми нам і треба ставитися, і всі наші заходи, і всю нашу майбутню діяльність до 1 січня включно треба планувати з точки зору цієї загрози. Ми знаємо, що 6 мільйонів українців утекли від війни в інші країни, більшість із них не збирається повертатися. Ще одна дуже погана тенденція. Більшість хлопців, які зараз воюють на фронті, кажуть: “Ми стоимися від цього протистояння, від цього бардака, від цих яєць по 17 гривень, а у нас немає патронів і снарядів... Ми так від цього стоимися, що як тільки війна закінчиться, я заберу сім’ю і поїду кудись, я не хочу розбиратися в безпорядках усередині України”.

Ми стоїмо перед загрозою знищення української нації як такої. Тому давайте адекватно, наперед самі для себе, оцінювати цю загрозу і давайте абсолютно адекватно готувати себе, своє оточення і суспільство, до найрішучіших заходів, розповідаючи, нагнітаючи, щоб вони були готові захищати себе, як в останньому бою, як захищали себе, коли навколо Києва стояла російська сволога. Усі, не домовляючись, вишли – хто що взяв у руки, по лісах, і почали лупити ворога так, що місця було мало. Ось так давайте підходити до питання землі.

Доктор філософії **Сергій Присукін**:

– Я так розумію, що розмірковуємо ми глобально, але діяти повинні конкретно, локально, залежно від завдання, від ситуації. Люди, які зібралися за столом, є для мене авторитетами, я навіть сьогодні цитував у Фейсбуці, приємно їх бачити, дякую. Земля є мета для українців, а для всіх, хто торгує цією землею, – це засіб. Вони не українці в повному розумінні слова. Від них можна чекати всього в моментах поведінки з нашою землею. Вони будуть її продавати, торгувати, лицемірити тощо. Ця земля є для нас святістю, ми землі служимо, в землю віримо, від неї залежить сенс нашого життя тут, сьогодні. Та не за кордоном. Ми живемо тут, це раз говорю: батьківщина там, де могили наших батьків.

Колись я написав статтю про те, якщо хочеш відновити властивість говорити правду, то поїдь на цвинтар до бабці з дідом, там лицемірити ти не будеш, там торгівлі вже немає, там ти будеш правдивий, роздягнутий, роззутий і будеш нести відповідальність за те, що ти зробив і з ними, і з самими собою. Конкретно ситуація вище середнього для мене сьогодні. Можливо, я так розумію, що духовність українців – це свобода бути українцем, це захищати свою українську волю, свою українську свободу. Українець у своїй духовності повинен бути мудрим, правдивим, істинним, а не брехун чи лицеміром – це другий висновок. І третій – ти повинен

навчитися жити з понеділка через волю, через волевиявлення. Через те, що ти повинен не просто розмовляти, а перетворювати всю цю правду на дію і вчинок.

Сьогодні ми зіткнулися з проблемою білінгвістики, це проблема тих законів, які захищають українську мову, або, навпаки, її принижують. Варіант англізації був відомий тоді, коли говорили про русифікацію. Пам’ятаєте, як у 1978 році говорили, що русифікація допоможе українській мові витягнути її з кризи, обмеженості вживання, то я згадую 1998 рік, статтю академіка Толочка, який написав, що українській мові допоможе підтримка великої російської мови, мовляв, терміново залучайтесь і використовуйте звідти все, що можете. І коли ми наводимо ці російськомовні аргументи, то пам’ятаймо, що ми вже це пройшли. Будемо говорити про Естонію, про латишів, які зрозуміли небезпеку цього троянського коня – двомовність, яка там була протягнута. Вісімдесят відсотків могли розмовляти російською, а латиською – лише одна четверта, ось для мене конкретна ситуація.

Протягнення англійської є логічною історією для демократичних країн, де захищаються права людей. В Україні, коли зараз така складна ситуація, будь-яка не ідеологічна формула підходу до української мови примножує конфлікти, вона їх не збирає, а штучно подвоює. Білінгвізм для сучасної України, яка перебуває в стані кризи, де про права людини можна лише мріяти, стане чинником, що відтворюватиме етнолінгвістичні конфлікти, про які ми зараз і не підозрюємо. І ця формула правильних речей, про які ми говоримо, не допомагає вирішувати етноконфесійні реальні конфлікти в Україні. А коли ми про них говоримо, то є підстава не для компромісу, а для нової деформації. Тут виграє мовленнєва культура, яка сильніша і в світі монолінгвістична, і при зіткненні української мовленнєвої культури з англійською, я розумію, який це буде монолізм.

Для мене зрозуміло, що будь-який конфлікт, що існує в Україні, вирішується сильною стороною. Українська мовленнєва культура тільки спинається на ноги. Сьогодні ми говоримо, що діалог унеможливується реальністю, що в побуті продовжує домінувати російська мовленнєва культура. І при такій ситуації нам треба розчинити суспільство конфліктом через англійські блоки, коли адміністрація повинна знати мову, а більша частина населення ніколи не буде послуговуватися англійською в документах чи ін-

ших речах. Що це за нова сегрегація? Ми говоримо, що ця білінгвістика – це міф, який знову просовується нам. Тепер російська мовленнєва культура відійшла, одна міфологія тікає – з’являється інша. Тому компроміс: в сучасній Україні, де такі обставини максимально кризові. Прикро, що не можемо до кінця вирішити – гідності бути – бути через мовленнєву культуру, навіть коли ми сприймаємо якимось по-дивному, в піддавки, слово “компроміс” чи слово “толерантність”. Чи діалогічність для того, щоб ми почули насамперед себе! В основі діалогу української мовленнєвої культури лежить конфлікт. Якщо не буде конфлікту, то жодного компромісу не буде!

Щодо закону, який існує. Його треба так чи інакше виконувати. Етнолінгвістичні конфлікти брати в розумінні теоретичному і академічному, бо ми розуміємо, що це таке. В основі конфлікту є суперечності, і ми повинні бути готові до їх вирішення і відповідати за це. Ми повинні захистити себе і подібних українців!

Доктор історичних наук **Петро Чернега**:

– Надзвичайно цікаві доповіді Олександра Коваліва, Віктора Шишкіна, інших колег. Хотілося, щоб їхні думки потрапили до якомога більшої аудиторії. Принагідно нагадаю, що станом на 2019 рік у селах мешкало 13 мільйонів осіб, сьогодні їх менше. В Америці, наприклад, за останні роки кількість сільського населення зростає, десь до 50 мільйонів досягнуло саме завдяки фермерським господарствам. У нас же влада абсолютно неукраїнська всі ці роки, російсько-єврейська та інша, будемо казати, тому вони і прийняли закон про боротьбу з антисемітизмом. Водночас нема закону про боротьбу з українською антифобією.

Ухвалений земельний закон дійсно несе загрозу українській нації. Зверніть увагу, що земля українська в нас займає третє місце в світі по орній землі. Але що ми маємо? Правильно звертали увагу колеги, що жодних прибутків, що в Нідерландах один гектар коштує 70 тисяч доларів, а в нас вони пропонували гектар за півтори тисячі доларів. Села зруйновані, населення спилося, повтікало, культурного життя немає за винятком окремих сіл. А село було і залишається джерелом нації, нашої мови, культури, збереження традицій, звичаїв, моральних цінностей. І ще до чого ми дійдемо з такою політикою.

Мене здивувала доповідь нашого президента, це шоу його, оця декларативна пафосна промова, в якій у роки страшної війни він одними гаслами висвітлює

ситуацію в Україні. Так же не можна! Одні декларації. Він не згадує про страшний стан економіки, важке життя народу, про гіперкорупцію. Він не буде в своїй промові якихось планів, як вийти з цієї ситуації, а тільки повторює, що ми, українці, найкраща нація, ми перемаємо, ми посилюємо Європу, ми будемо в Європі, ми будемо головними силами в НАТО і так далі. Не повинен так президент виступати. Світ сміється з нього і, звичайно ж, обурює весь світ його закон про запровадження англійської мови. Вона запроваджена в навчальний процес системою освіти і в наше культурне життя. Інша справа, як виконується ця програма. Коли наше Міністерство освіти і науки запровадить англізацію, українська мова буде обмежена в годинах, будуть витіснені предмети з історії...

Хотів би нагадати: ще в 2012 році за статистикою два–три відсотки населення знало англійську мову. Ми ж не романо-германська група народів. Це, наприклад, у Франції десь понад 50 відсотків знають англійську, у Німеччині знають, і це закономірне явище. Ми з вами не здійснили програму українізації, відродження наших духовних цінностей. Всі держави пройшли етап свого національного відродження ще в XIX столітті. Ми ж нічого через мову не зробили. Вони знищили нас до революції, вони нищили за радянської влади і вони нищать нас за цієї влади 30 років. Зверніть увагу на Верховну Раду: хто там знає українську мову? Одиниці, десятки.

Повертаючись до виступу президента: замість того, щоб у цій промові сказати про українську мову, про українське національне відродження, яке зіграло вирішальну роль в єдності нації, він запроваджує англійську мову. Цирк на дrott!

Водночас у світі спостерігається процес знищення мов. Щодня зникають декілька мов. Іван Дзюба попереджав про цю катастрофу залишення декілька мов у перспективі. Це зруйнує моральні цінності народів, їхні культури. Це тотальна глобалізація. А у нас вона схожа на ізраїлізацію тотальну, оскільки ви знаєте, хто у нас при владі. Чому вони так і тримаються за нашу землю, за ту земельну політику і ті нормативно-правові акти, які регламентують саме проблему землі. Я думаю, що в підсумку, якщо ми об’єднаємося і напишемо подання, то треба поєднати якраз проблему і землі, і мови. Це основні чинники збереження нашої нації.

Голова Луганської “Просвіти” **Володимир Семистяга**:

– Як історик хотів би сказати,

що варто подивитися на інші країни, де відбувалися аналогічні події. Погляньмо на ту ж Ірландію, чим це закінчилося, на латиноамериканські держави, де панує земельний олігархат, тощо. Не треба боятися, що через демократичний шлях, через Конституцію, через гілки влади потрібно добиватися свого. Потрібно чітко говорити владі, що це може закінчитися великою кров’ю. Сьогодні йде війна, і зброї в народі дуже багато. Водночас лунають заклики збудувати тут другий Єрусалим чи негайно перейти на англійську мову, і це ж, до речі, президент опробував. Пригадаймо секретаря РНБО, який уже другий рік кричить про те, що варто переходити на англійську мову.

Не треба говорити про те, що Міністерства освіти чи культури не реагують. Вони працюють. Подивимося, що на наступний навчальний рік запропонувало Міністерство освіти і науки: зменшити бюджет на 20 мільярдів гривень. І як це пояснює міністр освіти пан Лісовий? Та дуже просто: всі навчальні заклади автономні, тому ректор або директор в силу своїх повноважень може стимулювати фінансово тих чи інших викладачів. Ми все це проходили і знаємо, чим це закінчувалося. Підказка, безумовно, з Банкової, а не просто саме міністр усе це вигадав. Загалом, якщо ми будемо про це говорити, то ніхто не зможе захистити себе і наших дітей. І наше завдання на наступних виборах не допускати таких “рятівників” народу до влади, коли вони кричать про свою історичну роль чи про те, що можна все вирішувати коштом зарубіжних колекторів і так далі, і тому подібне.

Хотів би наголосити через призму власного досвіду. Так, на науковій конференції в Парижі з приводу 60 років без Сталіна по шляху демократії і миру, від України були присутні історики, в тому числі я, з Луганська. Коли запитали, якою мовою публікувати ваші виступи, ми сказали, користується повагою англійська, і весь світ знає це. У відповідь почули вражаюче: “ні, це сакси, сакси” – розумієте? За нами почали кричати росіяни, які приїхали з Москви. Закінчилося це тим, що під час вечеру французькі, які не знали української, але прийшли зі словниками, намагалися сказати принаймні кілька слів українською мовою. Врешті наші виступи видрукували англійською, але росіяни за їхню повагу до мов інших національностей, я перепрошую, російською мовою. Тому історія така, що якщо не можуть щось збагнути керівники нашої держави, то треба звертатися до них і чітко підкреслювати, чим це може закінчитися.

Павло Мовчан, підсумовуючи зустріч за круглим столом, зокрема, сказав:

– Ми повинні робити наголос на тому, на чому я вже говорив. Звертатися до людей, які боронять і гинуть за Україну щоденно. Тільки ця сила нас може якось оберігти і запобігти тому сценарію, про який казав Віктор Жердиський. Надзвичайно сумний сценарій...

Але нам треба тримати наш внутрішній фронт. Ми почали цю серйозну розмову і маємо її продовжувати.

Наживо повну версію круглого столу “Конституція України: Земля і слово” можна переглянути в YouTube.

“Справа вчителя – одна з величних справ в історії”

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Озвучені проблеми часто виходили далеко за межі відомчих можливостей. Бо, скажімо, як вирішувати таку дуже гостру демографічну кризу (трагедію), коли на час прийняття Конституції України (1996) налічувалося 7 млн 142 тис. учнів 1-11 класів, а напередодні повномасштабної війни таких – лише в межах 4 мільйонів. Очевидно, з огляду на Конституційну норму, що “Людина, її життя визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю”, необхідно ініціювати на рівні Уряду та Парламенту створення національної програми щодо виходу з цієї вкрай тривожної ситуації катастрофічного зменшення кількості дітей, учнів та студентів за роки Незалежності України, спричиненої політичними, соціальними, економічними, екологічними та іншими факторами.

Серед суто “своїх” тем визначальною була проблема Педагога. Розуміючи значущість педагогічної праці, її необхідність у зміцненні й розвитку Нації і Держави, Україна нині потребує добротного Закону “Про Вчителя”, який би відповідав кращим світовим зразкам освітньої політики. А тому його суспільний авторитет, соціальний статус, захистити, вищою місією і роль у самореалізації Особистості впродовж життя, громадянського та патріотичного виховання молоді мають свято оберігатися суспільством і Законом, сповідаючи стародавнє правило – “який Учитель – така Держава”. Видатний чех Ян Коменський пребагато років тому у “Великій дидактиці” напише: “Справа вчителя – одна з величних справ в історії”.

Лише демагоги й фантазери віруватимуть в ілюзії, що педагогічну професію здобуватимуть найкращі, коли молодий учитель отримуватиме 7,5 тис. гривень зарплати, а його доля вічно залежатиме від збайдужілих бюрократів. Звісно, що молодь легітиме частіше (як метелик на фальшиве світло) “вчитися на прокурорів та суддів”, які отримують у 20 разів більше.

А ще конче необхідно відновити втрачену, на превеликий жаль, педагогічну пресу загальноукраїнського рівня (“Освіта України”, журнал “Рідна школа”, десятки фахових науково-методичних журналів). Загнані в глухий кут інформаційно-професійного вакууму, науково-педагогічні (і не тільки) працівники мусять послуговатися (не за так, а за великі гроші) не вітчизняними науковими виданнями, а різноманітними зарубіжними “скоупс-сурогатами”. Навіть унікальне видавництво “Педагогічна преса”, створене 1996-го, з низкою вкрай потрібних журналів та газет, спочило в бозі. Залишивши педагога без фахового видання (“Українська мова і література в школах України”; “Іноземні мови в школах України”; “Математика в рідній школі”; “Історія в рідній школі”; “Географія та економіка в рідній школі”; “Біологія і хімія в рідній школі”; “Фізика та астрономія в рідній школі”; “Фізичне виховання в рідній школі”; “Професійно-технічна освіта”; “Вища освіта України” та багато інших), відбувається не тільки втрата компетентностей, але й деградація через деінтелектуалізацію всього навчального процесу.

А як же тоді уможливити на перспективу входження України до провідних країн світу (за показниками якості освіти світового рейтингу PISA), враховуючи, що за результатами останнього (2018

13 липня відбулась півторагодинна зустріч з Міністром освіти і науки України Оксеном Лісовим. Степан Хмара, Павло Мовчан, Іван Заєць, Георгій Філіпчук. Відкрита, взаємозацікавлена розмова точилася навколо наболілих, суспільно чутливих тем національної освіти, науки, виховання Нації, з усвідомленням, що і в умовах війни з російським агресором, і в післявоєнний період головним завданням є збереження Людини, зрощування якості людського капіталу.

р.) тестування 15-річних українських учнів з рідної мови, математики, природничих дисциплін їх відставання в знаннях від багатьох європейських та азійських країн складає близько одного року навчання. Сільських школярів – 2,5 року. Нагадаймо собі, що індикатор освіти є одним з найважливіших критеріїв ЄС та НАТО.

Для України надзвичайно гострою і не вирішеною проблемою (соціально-політичною) є також зростаюча тенденція значного розриву в якості знань сільського і міського школяра. Саме доступність до якісної освіти – один з наріжних принципів Європейського Союзу. Приклади освітньої політики Естонії, Фінляндії, Польщі та інших засвідчують, що завдяки дієвим реформам школярі цих країн як на віддалених хуторах, островах, у сільських “глибинках”, так і у великих містах володіють приблизно рівними знаннями.

Не зможемо належно конкурувати в світі й тоді, коли продовжуватимемо видавати “на гора” 0,5 книги (довоєнний показник) на душу населення (разом з підручниками), у той же час та ж Туреччина видає на порядок більше. Слід зазначити, що головні геополітичні гравці (США та Китай) попри всі переваги діджиталізації (використання цифрових технологій), на світовий і внутрішній ринок “викидають” відповідно 20% і 28% книжок, а вся Африка – лише 1,5%. Тож на кого тоді орієнтуємося?!

Також якісно й кількісно варто вирішувати найближчим часом політику української книги (наукової, педагогічної, дитячої, художньої, суспільно-політичної, публіцистичної, словникової, енциклопедій). Тому міністерствам культури та інформаційної політики, освіти і науки необхідно виробити ефективну стратегію співпраці щодо нарощування можливостей і впливу державної програми “Українська книга” для інтелектуального, духовного розвитку, національно-патріотичного і громадянського виховання передусім молоді.

Варто забезпечити переклад державною українською мовою кращих зразків світової літератури для її безперервного і ґрунтовного вивчення в середній та вищій школах, створивши розгалужену мережу сучасних бібліотек з інформаційним доступом до світових джерел наукової та культурної спадщини, зупинивши хибну практику закриття шкільних бібліотек, перетворивши їх в сучасні (комп’ютеризовані) навчально-просвітницькі й культурні осередки – ефективний засіб удосконалення навчально-виховного процесу, саморозвитку особистості.

Зважмо, що дискусія з міністром навколо окреслених проблем відбувалася в умовах жорстокої війни, яку він, як воїн, сприймає особливо чутливо, стверджуючи, що його нинішній фронт (як очільника МОН) надскладний і знаходиться поруч з мілітарним.

Тому реальність війни з московським агресором ніяким чином не дозволяє ігнорувати вище окреслене. Ба більше, зобов’язує також удосконалити, а часто й радикально змінювати практики та концепції мовної, історичної, літературної, культурно-мистецької освіти, реалізуючи їхній значний націє-державотворчий, украї-

ноцентричний, людиноцентричний потенціал. Нині, коли світовий і європейський досвід характеризується запровадженням освітньої моделі “культурного ранця” (література, музика, живопис, театр, кінематограф, національна спадщина), то національна культура і мистецтво стають методологією освіти в країнах розвинутої демократії. Своєрідний “культури національної культури в освіті”. Однак в Україні впродовж тривалого часу відомча бюрократія вкотре намагалася мінімізувати на всіх рівнях гуманітарний складник освіти, зменшуючи години на вивчення української мови та літератури, національної культури, історії України, вилучаючи, починаючи з початкової школи, музику й образотворче мистецтво (як обов’язкові предмети), збіднюючи зміст художньої освіти в педагогічних вузах, патріотичного й громадянського виховання молоді.

Часто неправомірно звужується український мовно-культурний простір у системі вищої школи, а русифікація навчального процесу окремих університетів, які наділені статусом “Національний”, особливо приватних вузів, відірваність освіти національностей меншин від українознавства ставала “уормованим” рудиментом, що не просто гальмував поступ до єдності політичної нації, а перетворювався в її пряму загрозу. Тому у вищих незалежно від профілю слід утвердити належний статус дисциплін, які наділені особливим націєдержавотворчим потенціалом – українська мова і література, історія України, створивши відповідні кафедри. Адже для зарубіжних університетів гуманітарні, а також мистецькі дисципліни є обов’язковими і пошанованими. Таке ставлення виховується з пелюшок. Недарма японський дошкільник навчений розрізняти палітру і назви 25 кольорових відтінків, а другокласник – вже 36.

Кардинальних змін також потребує справа з вивчення державної української мови в школах, де навчаються діти національних меншин, повністю заборонивши російську. Бо неприпустимо, коли донині десятки шкіл не утворили жодного класу з навчанням державною мовою. Нечувано! Подібне вам не знайти в жодній європейській країні.

Так, війна зумовлює необхідність збільшувати держзамовлення у ВНЗ на таких фахівців як медики, психологи, реабілітологи, але й не менш важливо сьогодні відшукати можливості і для розширеного бюджетного фінансування підготовки спеціалістів з української мови та літератури, іноземних мов

(передусім англійської).

Адже, сприймаючи усталену універсальну модель, що в Україні освіта має характеризуватися передусім 3-ма основними принципами: 1) якісне викладання (високоякісна педагогічна освіта, кваліфіковані фахівці, безперервне удосконалення професійних компетентностей, належні зарплата і умови праці педагогів); 2) якісні інструменти (добротні змістово й дидактично навчальні плани, програми, підручники, сучасні навчальні матеріали та ресурси, інформаційно-комп’ютерні технології); 3) якісне соціо-середовище (безпечні, здоров’язбережні, культуровідповідні умови, які забезпечують якість навчання і виховання), однак дуже нагальним і вкрай важливим стає 4-й напрям – україноцентричність змісту освітньої політики та її європейськість із високими стандартами якості.

Саме з огляду на цей світоглядний і цивілізаційний принцип, не може й надалі продовжуватися згубна практика впродовж усього періоду Незалежності щодо недофінансування науки.

Бо ніколи так і не був виконаний нормативний показник для науки – 1,7% валового внутрішнього продукту, лише 0,16–0,23%. Єдиний раз – 0,47%. Варто нагадати, що в Європі фінансування науки становить близько 3%, в Ізраїлі, Швеції – 4%, США – 4,5%, Японії – 7%.

Тому слід зважати, що наука є головним чинником національної безпеки, вона потрібна передусім Українському народу, без якої держава стає напівколоніальною. Вітиснення науки із державних пріоритетів, здійснення своєрідної науково-технічної контрреволюції олігархату проти науки спричинило: а) падіння її престижу як привабливого виду життєдіяльності молоді; економічні і соціальні негаразди; розвал багатьох наукових шкіл; міграцію “мізків”; унеможливило оновлення наукового персоналу.

Філософія національної освіти передовсім потребує ріднокультурного ґрунту, а тому реформа “НУШ” залишатиметься “реформою” без душі, якщо в змсті не будуть представлені надбання видатних українських науковців, митців, просвітників, громадських, духовних і політичних діячів, які на материзні і поза її межами вірою та правдою, талантом і серцем творили велич національної та світової культури, науки, оберігали ідею Української державності.

Тому на зустрічі з міністром ми також запропонували:

- продовжити випуск і розповсюдження в навчальних закладах книг із серії “Бібліотека воїна”; впровадити в навчально-виховний процес розроблену програму “Комп’ютерні ігри для дітей” (понад 40 ігор із тематики “Україна і світ”); презентувати кінолітопис, створений “Просвітою”, про видатних українців (20-хвилинні кіносерії “Від Святослава до “Азова”) – Святослав, Богун, Сірко, Мазепа, Орлик, Виговський, Сагайдачний, Петлюра...;

- створити на базі Національного науково-дослідного інституту українознавства Всеукраїнський Центр Івана Огієнка та розглянути пропозицію присвоєння цьому закладу імені цього великого українця; якісно змінити координуючу і змістову роль у реалізації концепції українознавства Національного науково-дослідного Інституту українознавства МОН України, зорієнтувавши його на утвердження ідеалів духовної соборності і єдності українства, цінностей національної культури, української мови, історичної пам’яті та зміцнення державності; активно долучитися до реалізації знакового національного проекту в столиці України – “Пантеон видатних діячів Української Державності”;

- створити на суспільному телебаченні популярну науково-освітню програму “Освіта України”; - виділити щотижневий спеціальний сторінку “Українська освіта” у всеукраїнському часописі “Слово Просвіти”;

- для гідної презентації України на материзні та за кордоном провести низку заходів по відзначенню 150-річчя (1873) створення Наукового Товариства імені Тараса Шевченка (НТШ) – цієї першої української національної академії наук, в якій творили найвидатніші українці, а також іноземні її члени (Ейнштейн, Масарик, Планк, Кайндль, Нідерле, Енсен, Мазон та ін.).

Зважаючи на масову міграцію у воєнний час дітей та молоді за кордон, конче потрібно сформулювати програму розвитку освіти для українців у закордонні, в якій була б чітко окреслена мета, пріоритетні напрями розвитку, зміст та процес українознавчого навчання й виховання, організаційні, дидактичні та економічні засади. Упровадити сучасні освітні технології, зокрема дистанційні технології навчання, які забезпечують ефективну комунікаційність, з допомогою якої можна удосконалити підготовку учнів та студентів, підготовку і перепідготовку вчителів та викладачів. Це уможливить надання якісніших освітніх послуг великій кількості українців за кордоном за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, базованого на Інтернеті.

Для цього треба розробити загальнонаціональну веб-сторінку, яка б ефективно допомагала функціонуванню українських громад, діяльності освітніх закладів, глобально об’єднуючи українців в єдину етнічну групу, створюючи так звану українську етнотережу, маючи спільну Батьківщину, яка для кожного її члена є джерелом української культури, мови, історії, традицій, національної ідентичності.

Своєю чергою очільник МОН Оксен Лісовий обурював своє бачення науково-освітніх, кадрових, світоглядних, суспільно-політичних проблем. Якщо б ця гама сказаного міністром довелось окреслити архілаконічно, то сутність сконцентрована у високоетичному Франковому Слові:

“Нам пора для України жити”.

Стратегія вічного буття Українства.

Шлях до НАТО: про “погану” Америку і “скупий” Захід

Віктор СКОРИК,
оглядач “СП”

У підсумку Україна отримала лише те, чого можна було реально очікувати відповідно до тих (не проведених) реформ, які були (не) націлені на (не) зміцнення демократичних інституцій, правової держави та імітації боротьби з корупцією.

Україна отримала менше того, на що б вона могла розраховувати на цей час і чого вона цілком вже заслужувала. Бо ще за 36 годин до початку саміту було готове рішення, розроблене і погоджене між собою нашими партнерами, яке включало чітко артикульовані слова про гарантований вступ України до НАТО на наступному саміті, що буде через рік, але за двох необхідних умов: вихід українських військ на всі свої державні кордони, а також швидке, але не імітаційне проведення реформ, які унеможливили б повернення України у світ авторитаризму і відсутності демократичного права. І ось тут на заваді затвердження цього рішення на саміті стала політична і дипломатична непрофесійність чинної влади і особисто президента Зеленського, які в неприпустимій формі чинили тиск на західних партнерів, розраховуючи потрапити у НАТО нахрапом, без гарантій проведення реформ.

Ще б пак, проведення таких реформ заперечує їхній ідеал та ціль — побудову авторитарної держави, яка б сіла раптом під парасолом НАТО. Саме тому президент і його команда вдалися до ультиматумів, до блефових заяв про неов’язковість навіть їхати на “такий” саміт та відверто хамського допису в соцмережах, що само по собі неприпустимо для дипломатичної роботи.

І Байден, і Шольц, а також інші голови дружніх нам держав були шоковані такими випадками і навіть розглядалися варіанти взагалі нічого не вирішувати щодо України на цьому саміті. Лише трохи огтовтавшись після демаршів українських владних представників, наші партнери проявили максимум витримки та відповідальності перед героїчним українським народом і прийняли ті рішення, що були сплановані, але вже в посиленому варіанті вимог до проведення реформ, без автоматичного гарантування щодо запрошення України в НАТО. У підсумку саміт НАТО пройшов загалом успішно, але “завдяки” провальній тактиці дій української влади його потенціал був дещо втраченим.

Щодо прийнятих рішень, то їхні контури я в основному правильно спрогнозував у минулому огляді, напередодні саміту; так і сталося, як мені гадалося, навіть з точністю до демаршів з боку української влади. Втім, це не були гадання на кавовій гушці, а реально урахування і синтез всіх обставин і фактів напередодні саміту.

Думаю, що читачі вже ознайомилися з тими рішеннями, тому транслювати їх тут немає потреби.

Щодо конкретних підсумків саміту. На мою думку, з усіх політиків і аналітиків найбільш точний повні оцінки та висновки надав Петро Порошенко в інтерв’ю телеканалом “5 канал” та “Прямий”. Послухайте, подивіться інтерв’ю, я впевнений, ви не пожалкуєте. Принаймні мені браку-

Головною подією тижня, що минув, навіть не тижня, місяця чи року, — став саміт НАТО, на якому розглядалися доленосні для України рішення щодо шляхів вступу нашої держави до Північноатлантичного альянсу як єдиного можливого гаранта нашої безпеки від зазіхань Москви на існування України як держави та українського народу як нації.

вало такого чіткого, професійного політичного аналізу.

Я не можу стверджувати, що абсолютно згоден з усіма оцінками і висновками Порошенка. Але щонайменше на 85-90% його міркування та висновки співпадають з моїми, і ще при тому, що ми робили свої оцінки незалежно один від одного, навіть у різний час. Додам, що його інтерв’ю є промовою не просто політика — у ньому звучить державницька позиція, це слово державного діяча, попри всі його помилки, минулі чи теперішні. Але не помиляється лише той, хто нічого не робить.

Що на фронтах? На фронтах триває напружена боротьба й запеклі бої. Наше військо пробиває фортифікаційні укріплення, робить численні проходи в густо засіяних мінами полях задля підготовки широкого наступу в різних локаціях, залежно від того, де складуться для цього найоптимальніші умови. Попри те, що в наступі, за класикою, співвідношення втрат 1:3-1:5 не на користь того, хто наступає, в реальності це співвідношення зараз дзеркально зворотне, тобто втрати наших воїнів та техніки у п’ять разів менше, ніж у ворога, який засів в обороні в ретельно вибудованих інженерних, фортифікаційних спорудах та укріпленнях. Такий результат є свідченням не тільки вищої майстерності нашого війська, не тільки патріотичного адреналіну захисника Вітчизни, а й вибору правильної стратегії та гнучкої тактики ведення бойових дій, а також переваг західної зброї, що продовжує надходити до лав ЗСУ неперервним потоком, і що ще дуже важливо — постачання більшої кількості боєприпасів, серед яких чимало високотехнологічних і точних снарядів та ракет, і серед них також остання родзинка, яка може істотно змінити баланс у цій запеклій боротьбі — прибуття у наше розпорядження касетних зарядів.

Нині не варто акцентувати увагу на кількості визволеної території за певний час, а зосередитись на успішності пробиття дір і широких коридорів у тих лініях оборони, що набував окупант. Ці лінії не є нескінченними, їхня глибина сягає у середньому відстані 20-25 км, точніше — від 8 до 25 км на різних відтинках фронтів. Пройшовши ці лінії, далі відкривається оперативний простір для швидкого просування наших військ вперед. Запас резервів у ворога теж не є нескінченним, і саме зменшення цих резервів зараз опікуються наші війська і на передовій, і в тилах окупанта, де послідовно та регулярно знищується вся логістика оборони противника. Успішні вибухи в Бердянську, Мелітополі, Маріуполі, Донецьку, Макіївці, Джанкої і багатьох інших локаціях — це все робота задля руйнування потенціалу оборони ворога. Ось і 17 липня наші служби провели гучну і важливу успішну операцію, нанесли разючий удар по Керченському мосту, і це потужний удар не тільки логістичного характеру, а й морально-психоло-

гічного впливу на ворога. Паніка і страх, відчуття відплати і неминучості звільнення Криму — це сильні чинники і наш козир у веденні війни з окупантами не тільки на фронтах, а й в їхніх “мирних” тилах.

Ворог теж намагається переходити в контратаки, аби розтягнути наші військові сили на різні ділянки на відстанях у сотні кілометрів. Крім того, така тактика націлена на те, щоб уразити моральний дух нашого війська, а ще більше — цивільного населення, посягти зневіру і навіть нарративи втрати від війни. Ба більше, зараз ворог перейшов у потужний наступ на Куп’янськ, навіть зумів дещо просунути у цьому напрямку вперед. Там ідуть запеклі бої, наші позиції під масовими обстрілами. Таким чином ворог намагається змусити наше командування перекинути частину військ з південного та донецького напрямків, аби зруйнувати наші плани наступальних операцій на цих фронтах.

Не рахуватись з цією небезпекою складно, оскільки цей наступ досить серйозний і потенційно має можливість підсилення з огляду на те, що ці події розгортаються поруч із держкордоном, що надає більше логістичних можливостей для військ окупанта у його наступі. Крім того, певні, але невпинні намагання противника вести наступальні дії є ще й на Лиманському напрямку, який є сусіднім з Куп’янським, що збільшує протяжність фронту наступу і, відповідно, небезпеку, ще більше. За оцінками командування наших військ на цьому театрі військових дій ворог сконцентрував біля 100 тисяч свого особового складу і сотні одиниць важкої техніки. Звичайно, на війні будь-які публічні заяви — і нашого командування, і ворожого — можуть нести свідомо дезінформацію, аби переконати противника у чомусь, що дасть перевагу у плануванні і проведенні своїх операцій. Такі заяви можуть мати імітаційні цілі, можуть мати характер блефу, а також переслідують мету залякати противника, чи зробити вигляд, що повірили загрозам ворога, щоб нанести несподіваного удару в іншому місці.

Це складний двобій, в який залучені всі засоби й методи. Тому розгадувати такі ребуси в поточному ході подій — марна справа для тих, хто не є авторами такої гри або топ-інсайдерами. Тож рекомендую не особливо зважати на заяви тієї чи іншої сторони і не намагатися вибудувати свої конспірологічні теорії. Можна хіба що тонко відчувати загальні тенденції, що складаються на цій війні, але, повірте: таке вміння рідкісне і базується не тільки на ґрунті багатьох знань у дуже різних сферах, а й на вмінні синтезувати їх в єдине ціле, а також на добре проаналізованому досвіді. І ці висновки все одно не варто оприлюднювати заради свого еґо, своєї хибно усвідомленої слави, для хайпу. Тож краще за все терпляче і з вірою в сили ЗСУ чекати на факти і реалізацію дій нашого війська.

Хотілось би ще ось про що на-

писати. Я із здивуванням усвідомив, що не тільки чимала частина учасників соціальних мереж, а й поза ними, не розуміють деяких речей і фактів, які здавалось би давно відомі і очевидні. Приміром чимало тих, хто не розуміє, що таке ленд-ліз, яке його призначення і його умови. Тому запитують і навіть гніваються, чому нічого нам не постачають за ленд-лізом? І, мовляв, чому ось тоталітарно-комуністичному радянському союзі США відвалювали від пуза, а нам, демократичній Україні, — зась? Тому я хотів би трохи відповісти на такі запитання.

Ленд-ліз у буквальному перекладі з англійської — це “позичити або орендувати”. Така програма, була під час Другої світової війни задіяна Штатами, щоб постачати своїм союзникам боєприпаси, техніку, паливо, продовольство та іншу допомогу.

Закон США про ленд-ліз був прийнятий у березні 1941 року, а закінчилася його дія у вересні 1945-го. Цей закон дозволив передавати зброю союзникам без процедурних перешкод, що стало безперебільшення одним з переламних дій у ході цієї світової війни.

Всього США надали союзникам допомоги на 50,1 млрд \$, що у перерахунку на наш час становить близько 700 млрд \$: Великій Британії — 31,4 млрд; СРСР — 11,3 млрд; Франції — 3,2 млрд; Китаю — 1,6 млрд; іншим союзникам — 2,6 млрд.

Платити за постачання, згідно з правилами ленд-лізу, під час війни не треба було. Після закінчення війни союзники могли або повернути вцілілу техніку або розплатитися за неї. За знищену техніку не треба було платити. Оскільки закон про ленд-ліз передбачав списання використаної військової техніки, то США брали оплату лише за цивільні поставки — вантажівки, залізничний транспорт тощо.

Законопроект про ленд-ліз для України був підготовлений у Сенаті США напередодні повномасштабного вторгнення Московської орди в Україну — у січні 2022 року. Зверніть увагу: у січні — ще до 24 лютого 2022 року! Саме тоді, коли чинна українська влада метала громовиці у бік США в тому, що вони розганяють паніку, нагнітають, а насправді жодного вторгнення не тільки не буде, а й бути не може, і тому треба лише готуватися до спічрайтерських литвінівських медових шашликів у травні. Цей закон був ухвалений Конгресом, аби усунути бюрократичні перешкоди на постачання озброєння для захисту від московської агресії. Після ухвалення ленд-лізу Конгресом 9 травня Президент США Джо Байден його підписав і він вступив у силу. Цей закон надав президенту США розширені повноваження для укладання угоди з урядом України щодо шляху постачання військової допомоги Україні.

Але за весь період, що минув з того часу, жодних постачань за законом про ленд-ліз не було. Чому? Та тому, що всі постачання зброї та боєприпасів за цей час йшли за іншими законами та процедурами, які не передбачали

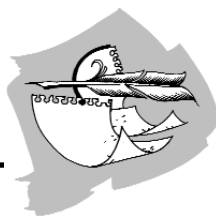
сплати Україною за ці постачання, тобто всі, без винятків, постачання із США за цей період були безкоштовні для України і здійснювалися за безоплатними процедурами! Ленд-ліз не знадобився, він є лише підстраховочним законом на той випадок, якщо щось би пішло не так. **За весь цей час США озброїла Україну на суму близько 45 млрд \$.** За 17 місяців.

Тепер спробуймо спокійно і неупереджено розібратися, які масштаби постачання України порівняно з масштабами постачання за ленд-лізом Совецькому Союзу у Другій світової війни. Зараз Україні США надали лише воєнної допомоги на суму 45 млрд \$. Абсолютно безоплатно. СРСР, свого часу, отримав за ленд-лізом — 31,4 млрд \$, що в перерахунку на наш час складає близько 180 млрд \$. Отже, 45 млрд Україні за 15 місяців проти 180 млрд \$ для СРСР за 51 місяць протягом Другої світової війни. Тобто Україна в середньому за місяць отримувала $45/15=3,0$ млрд, а СРСР — $180/51=3,5$ млрд. Наче більше трохи для СРСР, ніж для України зараз, що певне є приводом радити тим, хто вважає, що США таки “хитрує”, навіть забуваючи, що для України це безкоштовна допомога, а для СРСР — була хоч і не дуже, але платна і частково оборотна допомога. Проте не варто поспішати з остаточними висновками, бо ми врахували для України тільки вартість воєнної допомоги, а ленд-ліз для СРСР — це вся допомога, яку надали США, тобто і військова, і фінансова. Так ось, США за ці 15 місяців надало Україні фінансової допомоги на 25 млрд \$, тому до тих 45 млрд воєнної допомоги треба додати 25 млрд фінансової, отже, всього — 70 млрд, тобто в середньому за місяць вже 4,7 млрд \$, що вже значно більше не безоплатної допомоги для СРСР (3,5 млрд). І це ще не все, бо ми ще не врахували матеріальної, гуманітарної та інших видів допомоги, які зараз важко обчислити і врахувати, але це ще приблизно 30-35 млрд. У підсумку 100-105 млрд за 15 місяців, тобто близько 7 млрд \$ за місяць, що вдвічі більше, ніж було для СРСР.

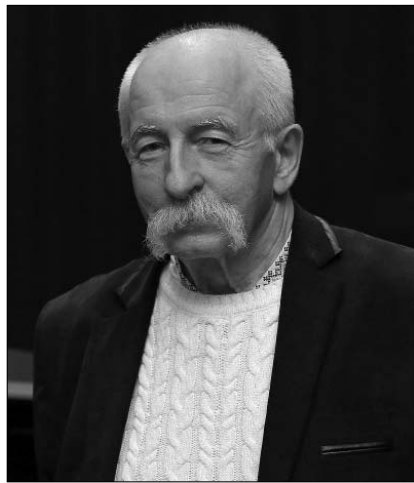
Тепер ще зважте, що ця допомога для СРСР була фактично лише від США, а для України допомога надходить із багатьох держав світу і різних міжнародних та європейських інституцій, що як мінімум подвоює ту допомогу, що надали США. Таким чином **Україна на сьогодні отримує в чотири рази більшу допомогу, ніж надана СРСР у часи Другої світової війни** (у перерахунку на один місяць). В абсолютних цифрах **Україна отримала сумарної допомоги більше, ніж на 200 млрд \$ за 15 місяців, що є більше, ніж СРСР (180 млрд в перерахунку) за 51 місяць.**

Ось така істина про “погану” Америку та “скупий” Захід. **Тож крокуймо разом із нашими партнерами до нашої Перемоги!** Без підозр та безпідставних закидів — по-партнерському. **Нам випала важка, але велична доля — здобути Перемогу над 800-літньою Ордою.** Такого шансу Україна не мала вісім століть. Ми народ, який зараз творить не тільки свою долю, ми творимо новітню історію всього світу, бо ми того гідні. Тому ми переможемо.

Слава Україні! Слава Українській Нації!

“З тобою – правда, отже, і Господь” Лірика світла Юлії Кашпуренко на тлі війни

Юрій КОВАЛІВ,
професор

Поміж авторів сучасної лірики, котра в суворих умовах війни вписує нову сторінку в історію української літератури, з'явився Юлія Кашпуренко. Вона – тридцятирічна поетка з польського селища Ємільчине, вісім років тому давала клятву Гіппократа, а минулого року – на вірність українському народу (молодший лейтенант), хірург ВРКВХ (інтервенційна хірургія: кардіоваскулярні операції), волонтерка й координаторка волонтерського штабу “Свій до свого”. Її лірику знають за авторськими читаннями “Катарсис” на Літературних забавах, поетичною виставою “Соборна Україна”. У сьогоденних віршах Юлії Кашпуренко помітно змінилася тональність, вони стали шорсткішими, порівняно з написаними перед широкомасштабною війною, проте поетка лишилася вірною невимушеній силабо-тоніці.

Війна змінила спосіб життя не лише дорослих, а й дітей, котрі, адаптуючись до нових суворих й небезпечних обставин, трактують їх зі свого сприйняття світу. Для них укриття під час бомбардувань перетворюється на хованки (“– Мамо, ми виграли. Добре, що такі сильні ми. / Добре, що нас сьогодні ніхто не знайшов”), хоча ігрова фабула вже набуває іншого сенсу, ніж в мирний час (“В печерах під ковдрою битви поснули. / Спокій снує в подушках”), наповнюється тривогою суворих буднів: “Жінка біжить, притискаючи синове тілечко, / Серцем – тривогу, підшовами – тло снігове”. Таких віршів з ознаками акційної новели, як “Гнотик танцює. Пурхають вогняні зайчики...”, у невеликому доробку Юлії Кашпуренко негусто. Натомість поетка виявляє схильність до роздумів над екзистенційними в критичні злами людського буття, над його сутнісними характеристиками, що визначають медитативний плин її філософської лірики, котрий, очевидно, зумовлює відповідну віршоформу поетичного мовлення.

Міцно збиті строфи з метричною виваженістю силабо-тоніки не тільки засвідчують високу культуру поетичного мовлення, що звучить невимушено й природно, а й спосіб мислення, наближений до епічного, котрий сприяє нарративному розгортанню ліричного сюжету, в основу якого часто покладена метафора. Лірична героїня перебуває у спільному комунікативному полі із своїм однодумцем, побратимом по зброї, разом з ним переживає воєнні будні із звичними канонадами, з літом “у режимі й камуфлі”, з ворогами, потопленими у Пслі, з червоними маками на людських тілах. Співбесідники розуміють один одного “словами” і “без слів”,

тому що з ними “правда, отже, і Господь” (“Як хижий птах, що при твоїй руці...”). Вони схожі на листя клена й осики, між якими пролягає часопросторова дистанція (“люди, сузір'я і бліндажі”), яку треба долати, як би “сніги їх ковтали, а листя вряди-годи / Мерехтіло й мріялось на погрудді смерті”, допоки символ циклічного “циферблату” зберігає надію на повернення до основи буття (“Це поскубане скраю листя в тяжкій імлі...”). “Значуща бесіда” для них має велике значення надто тоді, коли потрібно вчитатися в лексикон природи, змінений війною, коли “сухий полин” “не розуміє сили” існування маківки на межі (“Як ти, голубко, маківко в полянах?”).

Не схильна до символістських серпанків, Юлія Кашпуренко подає війну крізь призму метафори, розгорнутої в драматичний сюжет з трансформуванням традиційної тропіки (“Чумацькими дорогами гіркі жнива пливли – / збирав їх Бог в снопи тугі, подержи рукави”) в нові смислові сполуки, коли “В зелений оксамит / вбирався Бог, будив людей і проводжав на схід”, тобто на понівечений схід України (“Блукали териконами, сиренами ревля...”).

Лірична героїня переповнена вітальною енергією, живленою сенсорною конкретикою доквілля (“дах похилений в Рожищах”, “діда очі голубі”, “тарелі сонячні, як двійко / прибитих весел до Десни”), явленого в повноті життя, котре “тримається за вказівний – / за образ світлий, як причастя, / у дні плямисті і смугасті, / у сні, в провіні і в вині, / у горі і, на щастя, в щасті”. Очевидно, прийом натяку вказує на Господній перст, на втаємничення у священнодійство серед різних випробувань, коли щастя дається не просто, радше як дарунок долі (“Життя тримається в тобі...”). Кожне явище – неповторне, як “усмішки зворушлива мачина – / ця віра, мов яєчко, під ребром”, складається з особливої знакової системи, не завжди фіксованої прямим називанням, тому “ховається в терніні у гніздечку”, перебуває “від життя у шоці”, потребує адекватного декодування, від якого залежить спосіб існування, на стільки делікатний, щоб не порушити перебування “із серцем на обніжку”, бачення неба, де “сходяться вітри / до віри, до любові, до гори” (“Що таїна їх поглядів причинних...”). Когнітивна метафора з натяками на сутнісне, перебуває на вібраційному горизонті чистого мислення про предмет, поданий через натяк, через займенник “воно” із скупими атрибутами (“сліпе, із цятками на боці”), надлене первісним світовідчуттям, “таке, чомусь найвне і дитяче”. Філософська лірика Юлії Кашпуренко має феноменологічні ознаки.

Бачення речей такими, якими вони є, дається нелегко, потребує неабияких зусиль, коли “слова зненацька стають стигматами”, аби дійти усвідомлення: сувора правда, “завжди – така жива, щоразу – така відверта, / темна, немов вдова, вільна, немов offerта / між точками а і б – позасистемними пунктами”, може стати виразом, “що вкаже, чи бути нам”. Пізнання в сутнісних характеристиках загрозливе для сміливця. Поетка невимушено переводить розмову з гносеологічного аспекту на самоусвідомлення правди як причини драматичних наслідків і страждань: “Правда й сама собою дрімбою плаче в сутінках. / Їй на ось цим плечі заснути б

лише. / Заснути б їй” (“Бачиш, якісь слова зненацька стають стигматами”). У час, здавалось би, нескінченної війни, до якої звикають, як до буденних речей, у метушні повсякдення – всупереч тій же війні, можна, на припущення поетки, й “не триматись за правду, ніби в істині, що на дні / У вині і вині, обопільній людській вині – / Безкінечні стихійні і безтурботні дні”. Однак відволікання від реальності, хай з психотерапевтичною метою, здатне задовольнити лише “невразливих скитальців без ахіллесових п'ят” (“І п'яті, й метушні – навіть всупереч цій війні...”), однак не позбавить суворості дійсності. Про неї нагадає короткочасне побачення, вона з'ясує справжні і несправжні почуття: “Минеться пора сподіванок і свідчень трагічних. / Стече, мов пісок, нелюбов розділивши на мить – / Війна, що любов неодмінно помножить на вічність” (“Нічого не сталося. Хіба що стікає пісок”).

Її присутність неминуча і в містериїх з молитвами жінок, схожими на ворожбу, в іменах, котрі “на твердих палітурках” виводив місяць, “аж дими розтавали – й полотнола від них війна”, аби вранці “йти на смерть, освятивши ножи, / І заради життя нести правду, мов сонце, у пригорщі – / Як найбільшу чесноту і високу властивість душі” (“Як займалося на вечір, зорі, хорти і фурії...”). Суворості дійсності в образі воїна позбавляє будь-яких ілюзій, пильно стежить “За зотлілими містами, / тривогами, які керують нами. / За тими, хто спаскудився і втік. / За ранками – чи всім вони настали. / Чийм довичним прихистком – підвали. / За перламутром в крапельці роси. / За силою, що на курку у нього. / За вірою й зневірою у Бога”. Лірична героїня вбачає в поєднанні воїна останню надійну інстанцію, запоруку життя серед смертей: “солдате, що еси / в самому пеклі, на землі й на небі, / постій за нас, / я вірую у тебе”.

Вдаючись до медитувань, Юлія Кашпуренко у своїй філософській ліриці ніде не впадає в раціональний дискурс, в її неквапному поетичному мовленні відчувається стриманий, гарячий пульс кардіоцентризми, яка знає, що “Всі шляхи пролягають крізь серце” і кожному в цьому непростому світі судилася своя доля, певно, визначена Господом: “Всі маршрути – давно відомі”. Однак ніде не помітно фаталізму, адже кожен значущий екзистенційний вибір (“В кого лиш на одній полиці – на найвищій – єдина книга”) верифікується ентогенетичним досвідом (“Пощастило тому, хто добру має пам'ять і йде додому, / Хто не губить ключів – приходять й тихо стукає об ребро”), перетворюючи його на власний: “Хто програв, коли грав на долю, але, врешті, у смерті виграв – / І живе, і солону воду перетворює на вино”. Ствердження через заперечення в ризикованих випробуваннях надто характерне для війни.

Світ створений для гармонії, відкривається втаємниченим у його дива, якими найчастіше бувають діти з багатою уявою, здатні чути природу як себе, тому “казка лісова”, в котру їх відводить уві сні типовий медіатор – котик з коліскової, для них реальна, як будь-яка річ (“Поспішімо, котику! Казка чарівна...”). Це знає молада мама Юлія Кашпуренко, вона переконана, що життя має найбільшу цінність для людини, здатній протистояти війні, і в разі потреби як хірург рятувати його.

Юлія КАШПУРЕНКО

Гнотик танцює. Пурхають вогняні зайчики,
граються в хованки – з пазухи вуха стирчать.
– Мамо, не хочи зими. Скоро тепленько?
– Начебто.

Тулиться-горнеться, казки шукає хлопча.
Сплять у руці динозаври. В печерах під ковдрою
битви поснули. Спокій снує в подушках.
Древні скобочуть світи волохатими мордами,
йдуть караванами, носять зірки на горбах.
В спальник сповите, спітніле розніжене пір'ячко –
в мамі на грудях, мов зірка блакитна, пливе.
Жінка біжить, притискаючи синове тілечко,
серцем – тривогу, підшовами – тло снігове.
– Холодно, мамо. Чому ми весь час сюди ходимо?
Я хочу спати. Чому так багато людей?
– Це укриття, сину, нам – найнадійніша схованка.
Гра така, сину. А тут нас ніхто не знайде.
В темні пірнають яскраві серця-світільники.
Небо тримають дерева, людей – любов.
– Мамо, ми виграли. Добре, що такі сильні ми.
Добре, що нас сьогодні ніхто не знайшов.

Не страшно – відчувати біль. Страшно –
не відчувати болю.
Не страшно – помилятися. Страшно –
не відчувати сорому.
Не страшно – бути скривдженим. Страшно –
скривдити того, хто тебе любить.
Не страшно – бути обдуреним. Страшно – обдурити.
Не страшно – ризикувати. Страшно –
забрати життя того, хто тобі не загрожує.
Не страшно – відчувати слабкість. Страшно –
ранити слабого.
Страшно – ранити сильного, який втрачає силу
через довіру.
Не страшно – переоцінити ворога. Страшно –
недооцінити ворога.
Не страшно – бути недооціненим. Страшно –
переоцінити себе.
Не страшно – втратити. Страшно – забрати.
Не страшно – рахувати миті. Страшно –
не знати їм ліку.
Не страшно – стояти на смерть за правду. Страшно –
убити правду.
Не страшно – розчаруватися. Страшно –
розчарувати.
Не страшно – сказати. Страшно –
не встигнути сказати.
Не страшно – чекати. Страшно – не дочекатися.
Не страшно – бути нелюбимим. Страшно –
не вміти любити.
Це найстрашніше. Це початок всьому.

Як хижий птах, що при твоїй руці,
виводить тобі рани та синці.
Як він приносить здобич з полювання.

Про чорні очі, повні блекоти.
Прозоре серце, у якому – ти.
Про схід у фіолетовій сутані –

Розкажуй. Про світанки і дощі.
Як степ в порфіру вбрався – і блищить,
бо з тіл людських ростуть розкішні маки.

Про канонади, до яких ти звик.
Про те, як ставиш кулю у свічник
під образом якогось гайдамаки.

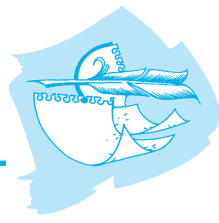
І те, про що здебільшого мовчиш,
аж надто – що земля всякчас ячить
хронічним болем в неї одесною...

Про ворогів, потоплених у Пслі,
про літо у режимі й камуфлі –
кажи мені – я всяк тебе почую.

Кажі словами і кажі без слів:
немовби час з багаття жебонів
осанною тутешніх преподобних.

З тобою – правда, отже, і Господь.
Роби усе, що маєш, і приходь.
І говори, а поготів – сьогодні.

Продовження на стор. 8

“З тобою – правда, отже, і Господь”

Закінчення.
Початок на стор. 7

Це поскубане скраю листя в тяжкій імлі
Пристає до грудей стомленої землі.
Ось – із клена, інший листок – з осики.
А між ними – світи, сезони і рубезі.
А між ними – люди, сузір'я і бліндажі,
І по парі людських, стертих у порох, ікол.
Їхні жили схожі, і кисень по них тече.
І стебло було якось кожному за плече.
І на двох один витинав це повітря легіт.
І землі не торкались, й багаття їх не пекли.
І довіку живими їх осені нарекли.
І лилося світло – й зникла у світлі невідь.
Полотніли зими. Прозорішали сліди,
Бо сніги їх ковтали, а листя вряди-годи
Мерехтіло й мріялось на погрудді смерті.
І ходив циклічно галактиками циферблат –
Проводжав людей, богів і малих божат,
На чийсь любов озираючись спересердя.

Як ти, голубко, маківко в полинах?
Що в тобі – зерня чи сиротлива пустка?
Небо – не небо – чистий опал, мов листо,
Вмите негодою, збите вітрами – гусне
Смертною піною на вихололих губах.
Стебла твої лоскоче сухий полин –
Він не йме смерті, життя твого.
Сили твоєї не розуміє він.
Сохне... торкається теплих твоїх колін,
Але не має втіхи.
Глухо в останній дзвін
Билом озветься мідь – як сліпий пролог –
Вірою в щастя вперто віщує лихо.

Життя тримається в тобі,
як хруст посохлого стернища,
як дах похилений в Рожищах,
як діда очі голубі
тримає сад його всевишній...
немов торішні качани
з живим насінням, як чаплійка –
тарелі сонячні, як двійко
прибитих весел до Десни.
Тримається за вказівний –
за образ світлий, як причастя,
у дні плямисті і смугасті,
у сні, в провині і в вині,
у горі і, на щастя, в щасті.
В любові тезоіменитій –

як вдих, підвішений на краєць –
життя тримається, і навіть
чомусь силкується зцілити.

Всі шляхи пролягають крізь серце. Всі маршрути –
давно відомі.
Всі кінці – це чийсь початки. І краї – всі чийсь ядро.
Пошастило тому, хто добру має пам'ять і йде додому,
Хто не губить ключів – приходиться й тихо стукає
об ребро.
В кого є словники тлумачні, рим, синонімів,
але пристрасть –
До порожніх полиць, до тиші і залежність від самоти.
Хто римується із любов'ю, що в поранених грудях
висить –
Схоже, цим хоч і дуже рідко, але в чомусь таки
шастить.
В кого лиш на одній полиці – на найвищій –
єдина книга.
Хто останню руба драбину, з болем бавиться в доміно.
Хто програв, коли грав на долю, але, врешті, у
смерті виграв –
І живе, і солону воду перетворює на вино.

І п'їтьмі, й метушні – навіть всупереч цій війні
Не страшить, не лякає час нікогисінько, ні.
Не триматись за правду, ніби в істини, що на дні
У вині і вині, обопільній людській вині –
Безкінечні стихійні і безтурботні дні.
І гойдаються в них, мов на хвилях позичених слів,
Незначні розмови й рештки важких голів.
Про важливе не можна – єдина тонка струна.
Не здаватись вразливим – вистачило б словна.
Невразливі скитальці без ахіллесових п'ят
Заощаджені дні – літ на сорок, ну, хай п'ятдесят.
Відстоявши чергу, несуть на заклад в суди,
По дорозі смикаючи з божої бороди.
У вині і вині, обопільній людській вині –
Розпаровані весла й діряві яли – на дні.
Але поки що, навіть всупереч цій війні,
Дні не мають кінця, тож не слід про важливе, ні.

Нічого не сталося. Хіба що стікає пісок.
Хвилин зо п'ятнадцять, хвилин зо п'ятнадцять – і піде.
– Чого ти?
– Все добре.
Лиш голос, мов річище, всох.
І слів не дібрати, щоб якось цей шем пояснити.
Вгамується серце у жінки, що дрібно тремтить.
Минеться пора сподіванок і свідчень трагічних.
Стече, мов пісок, нелюбов розділивши на мить –
Війна, що любов неодмінно помножить на вічність.

Як займалось на вечір, зорі, хорти і фурії,
І жінки, молитви яких більше схожі до ворожби –
Мов хвостаті комети, здіймали довкола куряву,
Гарцювали в піску, шелестіли крильми і дулами,
Намовляли на сіль гостролезі свої герби.
Сходив місяць до них, молодію рунно обійнятий.
На твердих палітурках сріблом мів чийсь імена.
Так старанно виводив, наче кожне із них –
то виняток –
Аж глибокі розори до дна укривали сироти,
Аж дими розтавали – й полотніла від них війна.
А на ранок – втирали сльозу і вертались в стійбища.
Розставляли ідолів, кожен яких любив.
“Ну, ти ж знаєш, навіщо усе це, – казали, –
тож стій-бо ще.
Ще не час укривати чоло твоє сніжній габі.
Бо така вже пора: йти на смерть, освятивши ножі,
І заради життя нести правду, мов сонце, у пригорщі –
Як найбільшу чесноту і високу властивість душі”.

Стоїть поперед мене нерухома,
не кажучи ні слова. Тільки втома
за мною стежить з-під його повік.
За світом. За зотлілими містами,
тривогами, які керують нами.
За тими, хто спаскудився і втік.
За ранками – чи всім вони настали.
Чийм довічним прихистком – підвали.
За перламутром в крапельці роси.
За силою, що на курку у нього.
За вірою й зневірою у Бога,
і тим, що навіть не розповіси.
І я не знаю, що йому сказати:

що я боюся... й не боюся втрати,
бо все, у що я вірю – його сила?
Або що – де і що б я не робила –
повторюю: солдате, що єси
в самому пеклі, на землі й на небі,
постій за нас,
я вірую у тебе.

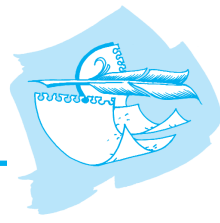
Чи то цвістиме гречка, чи ти простолиць боса,
пригорнута до поля, мов заєць до села,
убрана в біле-біле, тремтітимеш – на сльози,
болітимеш – до грому, замерзнеш – до тепла,
сірітимеш землею, не впізнана вітрами,
на Теплому Олексі у вільсі шелеснеш..
а дощ, як милосердний благий самаритянин,
покликаний тобою, прийде – авжеж, авжеж..
глядітиме тужливо, як у цідилку роси
подолом білим-білим збиратимеш – і шем
розійдеться полями, ясою заголосить,
і молоко з цідилка в дійницю потече.
Охрестять добрі люди жидівськими кучками:
“Як чорт дочку єдину за когось віддає,
то, – скажуть, – плаче небо. – Здіймуть довкола гамір.
– Дощі побили поле. Гречане. Нічیه”.

Тут – буревії, повені і паводки.
Тут – все було, й нічого не було.
Це тут вписали в поминальну грамотку
чийогось липня віддане тепло.
Це тут звучали дні сорокоустами,
і сні, і мрії – марились в диму,
допоки небо, як горіх, не луснуло,
до ніг упавши й звівшись у пряму.
Цим битим шляхом йдуть лише перевертні,
снують безликі тіні на авто,
простують дні, пообрізавши ремені –
тванисті дні, де всі усім – ніхто.

Де по твоїх живих слідах
проляжуть плутанки ожини,
де ти свою обрость покинеш,
а хтось знайде її, де в схимі
до плоту глід прихилить спину –
цією стежкою пройдуть
літа дитячі й молодечі.
Аж якось – сядуть дні на плечі.
І говоритимуть, мабуть.
І жоден з них не заперечить,
що жив, що бачив, що любив...
Один з них скаже кілька речень,
а інші скажуть кілька слів.
Останній змовчить. Прийде вечір:
“Збирайся”, – скаже, але дещо
той, хто мовчав, сказати схоче...
І скаже: “Глід ще не дозрів”.

Голос впав і забивсь об чернінь.
В мені – глухо, а ти дзвениш.
Червень
Червом
Захланно нерви
Виїдає. Прошу,
Облиш.
Ти – як хліб, як уповні місяць.
Язикатих огнів мара
Срібним диском
У грудях висне –
В жилах кисне й
ячить діра.
Грію, хукаю на рум'янці:
“Не студить його!
Не холонь...”
Теплий хлібчик ще був уранці.
Розкришився у цій мовчанці.
Може, випав з моїх долонь
Чи упав, і забивсь об чернінь,
Як мій голос у дно живота.
Червень червом
Дірявить червінь.
“Ти згораєш?” –
“Думаю, та...”

Що таїна їх поглядів причинних –
червоні язички під таганом.
Що усмішки зворушлива машина –
ця віра, мов яечко, під ребром.

Усе, що потай гнівається й плаче – таке, чомусь наївне і дитяче, ховається в тернині у гніздечку: над чимось тужить, шкiрється над дечим, і когось любить – любить же, тим паче. Воно сліпе, із п'ятками на боці. Воно постійно від життя у шоці. Піде на гору, ляже в її тім'я, облизує небес перисте вим'я. Кризь сміх і сльози мружаться до сонця – сліпе, наївне, з п'ятками на боці. З цебром води. Із серцем на обніжку. З життям, припнутим на короткі віжки. І бачить небо – сходяться вітри до віри, до любові, до гори.

Бачиш, якісь слова зненацька стають стигматами. Часом раптова крива кришить серця на атоми – факт, що ти все ще живий, з духу і плоті зроблений, свідчення, що гріхи грають людьми і ролями, знак, що відразу й хіть чорним оскалом шкiряться. Правда й сама собою – ние і зводить вилиці. Правда й сама собою – дрімбою плаче в сутінках: часом фантомно снить, часом веде провулками, завжди – така жива, щоразу – така відверта, темна, немов вдова, вільна, немов оферта між точками а і б – позасистемними пунктами. Правда, що так гребе – вирок, що вкаже, чи бути нам. Хтось, як тілесний піст, гімн у святім звучанні. Хтось, як духовний зміст, відповідь на питання, ангельський світлий чин. Хтось, як нестерпна мука. Втім, на оцім плечі гарно було б заснути... йти у цю повільність вброд – байдуже вже, чи сон – це; пити холодний сік, предтечу квітневого сонця – свіжу березову кров, свободу, стихію, вічність; чи краще дивитися правді дерзким фарисеєм в вічі... Правда й сама собою дрімбою плаче в сутінках. Йй на ось цім плечі заснути б лише. Заснути б йй.

Блукали териконами, сиренами ревли в степу вітри і волоті сухої ковили. Розвозили скривавлену розсаду ковили червоні, в срібній упряжі, колонами – воли. Чіплялися заярмлені за хмари чорні й бі... ...біблійні передбачення і віру, далєбі. Чумацькими дорогами гіркі жнива пливли – збирав їх Бог в снопи тугі, подерши рукави. Натужно перев'язував великий околіт, часами розчаровано вдивляючись у світ. Вкоріювались саджанці. В зеленій оксамит вбирався Бог, будив людей і проводжав на схід.

Солоні ночі, вогкі простирадла... Де страх – вкривають, де молитва – гладять, де радість – там нагадують про біль, що сновигає між безликих піль, далеких від холодної постелі, де сміх – гучний, та очі – невеселі. Де сила ледве зводиться на ноги. Де ще ось-ось просила смерті в Бога – в покинутім гніздечку херувима – мов купина, любов неопалима.

Поспішімо, котику! Казка чарівна кличе нас до лісу. Лізьмо до човна. На ріжку у місяця – співи теплих піль. Обережно, котику, спить в ожині джміль. Кажуть: в лісі мешкає Лиска і Сірко, що сусіда добрий в них – на ім'я Марко, як іде дібровою – аж на Марсі скрип, але ж ходить велетень... годувати риб! У селі, подекують, бачили куніць – виміняєм півника на відро суніць, повний глечик афинів і кошіль грибоків. Коржиком задобримо болотяників. Заберемо в пазуху казку лісову, а її хранительку – чарівну сову – ввічливо попросимо віднести до хат. Там самі вже: скочимо – проз тини, лошат, вранішнє мереживо – в мамине тепло, поки не помітила, що нас не було.

Що ти про мене знаєш – гадаєш, все?.. Руки, відкриті сонцю, очі – весняні іскри? Пам'ять, що тисне горло... гаспида, що пасе... знаки... зарубки... вогнестійкий брезент... ризик, що зневажає цю неспростовну відстань?.. Що ти тепер знаходиш у спорожнілих снах: спогадів сухостій, приводи для насмішок? Що нам ловити, крім лету, вчинків в ім'я Христа,

вивчивши вже постфактум: істина – завше проста; знаючи ще авансом, що – між рядків цих віршів. Тінь від людських поразок, демонів моїх скит – кажеш, усе це бачив... грона близнят-зіниць. Я – епізод, лиш спалах, плівки якась дешиця, поки міняються кадри, поки тобі не спиться, поки ця ніч тремтить човником нарозхит. 04.03.2021

У вимірі оцім людина-одинак, розлитий океан, людина-каторжанин – живе, чиєсь ім'я голублячи до рани, у жменях носить воду в дрібнесенький рівчак, і возить осетрів чумацькими волами. На дзвін нічних склепін лунким сорокоустом летить її любов із вуст – все ж тим ім'ям. Людина не біжить від болю і спокуси, збирає з сльозини сіль – як свідчення словам. Процідить став, відкине пріснонебесну рибу – людина-каторжанин, людина-одинак – у світі, що на долю її цього разу випав. Ледь сіпнеться рука, припне на місяць віжки. Нікого не торкнеться. Нікого не збагне. Дошиє сніжний саван – і піде далі пішки, шепочучи ім'я, однісіньке-одне.

І сон – не сон – потрiскує волосся. Химерна тінь, знайома і чужа, цілує шкіру, лиже, плодоносить, не терпить, не чекає, ходить врозсип, і їсть її – як яблуко – з ножа. Немов туман у сажалку, спустився до болю рідний голос у живіт. Прозорішає, тане барбариска – химерна тінь, що сходиться у ризку. “Я на секунду, – каже йй. – Привіт”. Лизне у ніс, всміхається й біжить.

Стоїть. Мовчить. Рябить в його очах: Бринять дзеркала – мерехтливе плесо Цій сутності востаннє править месу, І йде собі у безвість по зірках. Мороз по шкірі, як на вуглій кладці – Тихенько ходить, з примусу – шеза. Тече сльоза. Тече чиясь сльоза. Парад примар. Праві та винуватці. І вдих – пунктиром, зойком – лід крихкий, Утяв струну – порвав останню нитку. І кігтями вчепився в білу литку. І вирвав шмат ще теплої шоки. – Водице бистра, ти, що тешеш камінь! За ким тепер мені нашепчеш жить? – Мені вас не стесати – ви й живіть. А паче і живіть, хто серцем – каїн. – А де ж тепер оте моє кирпате Понівечене щастя? Де ж воно? – Мовчить вода, хоч йй не все одно – Стоїть людина, що спіткала втрату.

На сіре небо, на туман, на мокрі шапки сирійжок, на яблука в дубову діжу – ще задивляється зима – зима, що краю йй нема, сповита у багряню крижму. Пора мовчанки і сурми, пора людей червонокнижних, пора Варшав, пора Парижів – чиясь пора, щоб просто вижить і накидати цій зимі. Щоб постирати імена з дитячих спин. Щоб наздогнати пропущені важливі дати і дружні келихи вина. Щоб, врешті-решт, прийшла весна й поставила на зиму ятір.

Незріла зав'язь. Сонця переблиск. Мов зимне яблуко з пробитим боком, із серця в горло біль перекотивсь – раптово, випадково, ненароком... Із вуст злітають сойки молоді, людські сліди – із білих простирадл. Чорніє згар покинутого саду. Чекають симиренки холодів.

На колінах твоїх, на колінах твоїх, на колінах Притулилася ніч. Я мрійливо на тебе дивлюсь. І співають мені чорні сосни тяжкі твої рими, І голками снують, і болять... але добре чомусь.

У руці – летовище, в руці твоїй – днище червоне; Нарозхит, наче ялик у пазусі божій, мене Ти з піснями гойдаєш в розкішній смарагдовій кроні. Але добре чомусь, хоч я знаю, це скоро мине.

Вповзає через причілок. Сідає на голі крокви. Поскидує пера білі. Із сакв дістає сувої. Ладнає з них крила. Вперше стає на поділ широкий. Злітає над липнем – липнем, де досі – весняна повіль. Пристане на дику грушу. Збере в пелену гнилички. Обійме розкішну крону – прихилить до неї місяць. Згадає когось востаннє і тричі його покличе. Розсипле додолу груші – у безвість туманно-сизу. Стоятиме літо – літо дивитиметься у просинь. Розколеться м'якоть. Трісне гнідоного коня підкова. Літатиме різне птаство. Заходитиме на осінь. Скриптимуть сухо крокви. Тріщатимуть в грубі дрова.

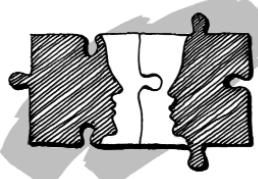
Де чорне полотно і заповоць червона, Де синьою габою вкривається рілля, Тремтить, мов гніт, душа, а в ній – розкішні грона: Тужавіють плоди – аж груди їм болять. Де куклі простоліць вдивляються у стелю, Де тихі дні стають руків'ями ножів, Заплакані жінки вдягають білий вельон На місяць молодий, щоб той наворожив: Дорогу, що сукно – багряне запинало, Де з сажі пророста торішній деревій. І йдуть додому ті, кого жінки чекали – Під тихим небом йдуть. Живі. Живі. Живі.

(ПІСНЯ Д. САНДУЛА)

Прозора шкіра, втиснута у п'яльця – Дрібна канва для зашкарбулених пальців – Тоненькі кросна чирвової масті. Сріблясті більма – відблиски в очах. І що слова, немов циганські голки, Вгрузали в нігті, решетили шовк, Ви Добре знали, але не замовкли – До грудки в горлі, скрипу у зубах. Німує ніч, на камінь точить зуби. Спідниць подолом грішників голубить. На сповідь кличе: гордість, перелюби – У чорні маки стеблами вплете. А в небі висить боровиця пізня – Єдиний очевидець сеї тризни, І щастям нарікає неумисне Єдине те, що у мені – святе. Минайте, коли в тому Ваша сила, Раптова мить. Історія красива Загусне в серці, що меди в барилах. Нарешті, місяць випав з рукава. Ми – тимчасові, як глава чи книга, Як змінна ікс і незалежна ігрек, Як – гобелени, вишиті на шкірі, Тоненькі кросна і дрібна канва.

Присмерком котиться час в прижиттевім кафе. – Несіть сюди все, що маєте, червоне сухе. Жінка у сукні, зітканій із жалю, криво всміхається: – Я, справді, його люблю. – Пані, хіба раніше таке було? Хтось вам наврочив. Багряне таврійське скло зцілює душі, але не ранить їх. Пані, ви скоїли якийсь особливий гріх? – Скоїла, – каже, – дідько б його забрав. Ось вам іронія – я відкочу рукав – кожен ковток на шкірі лишає слід, кожен – що згадка про нього, що стиглий глід. Вето на пам'ять, бачте, і на вино. – Що нам минуле? – Байдуже. Все одно. Інша річ – присмак навіки забутих щасть. Жінка, що має козир, іде у масть. Картами світить. Грається в піддавки. Вгадує знаки. Ставить собі пастки. Вином запиває ліки від алергії. Сміється. Танцює. Уголос читає Вергілія. Ходить на гору – править за кимось прощу. Слізьми цілющими рядна старі полоще – в шовк обертає. Вбирає вівтар у біле. Говорить із повнею серце її зчамріле. Йде в звичне місце. Мовчки сидить в кафе. Просить щоразу принести червоне сухе. Відсвіти в склі розглядає, життя попутні. Умисне збиває келих подолом сукні.

Юлія КАШПУРЕНКО

Віктор ТЮТЮН

Таке не забувається. У 2015 році, наприкінці серпня, біля Верховної Ради, котра мала конституційно узаконити “мінські договори”, розірвалася граната. Міністр внутрішніх справ Аваков звинуватив у теракті партію “Свобода”.

Наступного дня така собі гнида Ківа, що служив у Херсоні одним із керівників поліції, зарепетував, що йде “біть нациков”. Не довго думаючи, деякі місцеві волонтери, на словах патріоти, а серед них були й учасники АТО, підрядилися “підносити патрони” ківам...

Ми всі чули здогадки, ніби після нашої перемоги над рашистами Україна зміниться невпізнано. Особито я цікавився: як підстави райдужних сподівань? Більшість казали: “Фронтівки не дозволять!” Я заперечував: чому вони терплять вже 10 років?!

Тобто йшлося про надії, мрії та сподівання. Про все, що люди вкладають у слово “майбутнє”. У мене на нього стійка алергія. Дурість протестувати проти слова. Можна заперечити його зміст, однак сама форма – не горобець... Є кілька слів, від яких мені робиться погано. Наприклад, “творчість” або “текст”. Від сло-

Омріяні плани фронтового степу

ва “майбутнє” – нудить!

Тому слід лікуватися. Тобто з’ясувати, що не в фонамах причина відторгнення, а в тих значеннях, котрі свавільно запахали у звуки. Вони якраз говорять про очікуване як про надію та сподівання.

Філософи категоричніші, хоча стверджують не однаково. Одні запевняють, нібито “майбутнє” – часова категорія сприйняття реальності, котра “характеризується комплексом явищ і подій, що не здійснились і не відбулися відносно об’єкта, який перебуває в більш ранньому часі”.

Інші покладаються на теорію відносності. У цих – “майбутнє настане, бо...” Їхні колеги заперечать таку закономірність через різну природу часу і простору.

Мене особисто отруїли комуністи. Не міг перетравити хрущовську обіцянку про те, що житиму при комунізмі. Згодом до огидних вигадок долучився “привид комунізму”. Стрімка течія життя зрушила, але не приборала з нашої дороги химери лізюністів, що наживаються на спекуляціях майбутнім. Як не дивно, війна підбадьорила цих ворожитів.

Хочете мати майбутнє? Посадіть дерево!

Є швидший спосіб. “Першочергові проблеми, – сказав керівник МВС України Ігор Клименко в Херсоні, – які ми вирішуємо: подати людям електроенергію, забезпечити водою, документувати збитки від підризу Каховської греблі та запобігти новим жертвам”. Міністр нарахував вісім першочергових своїх та урядових завдань. Те, що зроблено сьогодні, дасть плоди завтра. І нині – також. Майбутнє виростає не з чіхось фантазій, а з міцного коріння щоденних клопотів.

Майбутнє – це спокуса. Тому

слабкі люди платять ворожкам, вичитують астрологічні прогнози, захоплюються екстрасенсами. Навіть у виші нам не сказали, що “Місто Сонця” Томмазо Кампанелли – не зовсім філософський трактат, але зоряний календар тваринника.

Щось подібне відбувається довкола ворожіння про походження назви міста “Херсон”. Звичайно ж, цим займаються серйозні люди. Вони тулять у розгадки транскрипцію та транслітерацію, як за Петра Першого, греків і римлян, царицю і фаворита, історію й археологію.

Раджу їм почитати щоденники АєС Пушкіна. Їхній “великий поет” рився в Царськосельській бібліотеці, виписуючи смішне та грішне з листування сятельних особ. Багато цитувань стосуються Катерини Другої та Потьомкіна. Коханка Катенька досконало не знала росмови, а жеребець не вмів грамоти. Листи їм строчили писарчуки, також – як не доче, то прибічує.

Катеринин “мін херц” (серце мое) часто виходив “моїм хером”, а “зон” (син) – сном. Багато чого є звичайним. Син граф Бобринський, наприклад. Амурні подробиці згадувалися в листуванні, коли полюбовники розлучилися після від’їзду цариці. Підлабузники записали нову фортецю на Дніпрі “Херсоном” – і це сподобалося. Не біда, що від “серця” (Herz) відпала буква – зате які асоціації! (Зауважте топоніми, котрі виникли під час подорожі Катерини Другої на південь, – більшість із них позначені індивідуальними смаками, хоча всі вигадані значно пізніше).

Херсон калічний не лише за назвою. Місто супроводжують містичні сюжети – комічне з трагічним. Замислений як фортеця, він жодного дня не був оборонним укріпленням. У центрі збудували не храм, а в’язницю. У наш час найзатишніший культурний закуток спотворили торгово-розважальним монстром, від якого сахалися клієнти. Навпроти театру заснували другу мийку авт. Першу – біля єдиної історичної

пам’ятки: обеліска – сонячного годинника на честь англійського лікаря Джона Говарда, котрий рятував містян від чуми під час російсько-турецької війни.

Символом корисливого характеру місцевої влади зробився “мостоперехід” – шість урядів виділяли на нього бюджетні державні кошти. Все розкрадалося безслідно. Феноменальне явище херсонці запозичили з роману

“Дванадцять стільців”, де Остап Бендер пропонував провінційній Васюки – в майбутньому! – перетворити на Нью-Васюки.

З цієї серії попередні владці черпали натхнення, пропонуючи спорудити гігантський річково-морський порт; за містом – намолювати! – велетенську овочеву-фруктову сховище-біржу; під Олешками, на річці Конці заснувати олімпійський тренувальний центр з веслування; перед самою війною виникла чергова афера зі “світовим курортом” в районі Залізного Порту – Лазурне...

Зауважте, ніхто не здогадався подбати про туалети в місті, про очисні споруди від Скадовська до того ж Лазурного. Давній зрадник херсонців та країни Сальдо ще й сьогодні “впарює” окупантам ідею Нью-Васюків на Арабатській Стілі, де ще розбийничать окупанти.

Авторів “Утопії” Томасові Морю в середньовіччі відрубали голову. Зрештою, на гуманістичному шляху “до світлого майбутнього”, що завершується розтратою народних ресурсів, поглинутих тінювими ділками, суспільство повернеться до ешафотів та м’ясницьких колод-плах.

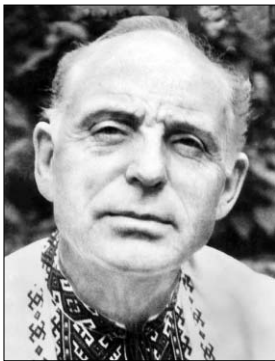
“У1969 році в морі був дуже активний шторм. По Арабатській стріліці перемило залізницю, і саме в цей момент затопило острів (Бірючий. – Авт.). Рівень води піднявся вище, ніж рівень берегів. І людям треба було ховатися на горищах, щоб врятувати своє життя”, – Ліза Жарких, для BBC News Україна, серпень 2022.

Залізничний міст “в нікуди” сталінського проектування ще й досі височіє над сиваським Промоєм. Комуністичні плани соледобування космічних масштабів “проковтнуло” Чорне море. І то не час ліквідує утопію, а Бог.

Сіяв райські самоцвіти

Епохи творять не лише вожді та пророки. Найактивнішими учасниками епохально-цивілізаційних подій стають особистості пасіонарні. Одним із таких був і в пам’яті вдячних потомків залишається Володимир Іванович Косовський (1923–2000).

Він – особистість могутньої сили духу, шляхетної гідності, всепермагаючої відданої любові до всього глибинно-рідного. Віра в силу добрих діянь допомагала йому йти проти течії тодішнього суспільного життя, помежи рабські пустоцвіти сіяти райські самоцвіти духовності. І на тому шляху траплялися як друзі, так і недруги. Йому, правдоборчому правдолюбіві, судилися від долі межові випробування сталінськими таборами. А по звільненні з ув’язнення – творити свої самовіддані будні у трудах і днях духовного й фізичного цілительства

по селах Київщини та у своєму рідному селі Веприку Фастівського району. І все це – під пильним оком кадебе. Окрім того провадив потужну подвижницьку роботу на ниві української культури по збереженню українських традицій, зразків української народної творчості як словесної, так і рукотворної. Активно працював і в літературі.

Нині саме життя підтвердило

прозорливість його засторог. А мудрість народна про те, що до джерельних витоків дістається лише той, хто йде проти течії, – це теж про нього.

Цілитель, поет, публіцист і краєзнавець, дієвий захисник українського духовного відродження, громадсько-культурний діяч Володимир Косовський і в засвіти відійшов символічно – на зламі тисячоліть (2000 р.). Його вірш “Слава Україні!” написано наприкінці ХХ століття і є там такі рядки:

Слава Україні!

Героям слава!

Хай живе українська

Вільна держава!

Аж до 2014 року привітання “Слава Україні! – Героям Слава!”

було виявом особливої громадянської хоробрості українських патріотів.

Зате на дев’ятому році Української національно-визвольної війни від московського агресора це привітання стало щоденним для українців і позитивно сприйнятим усіма Світлимими Силами Всесвіту.

Незбагненно провидницькою постає тепер й іменна дата народження Володимира Косовського 28 липня (День святого Володимира).

Наше сучасне й майбутнє він творив усім своїм життям.

28 липня цього року в селі Веприку на Київщині відбудеться вшанування пам’яті Володимира Косовського у його сторічний ювілей.

Оксана ДІБРОВА

Переіменувуймо, але лише те, що варто

Сама не можу запам’ятати нову назву того, що колись у Києві називалося “Жовтневий палац”, тож можу вибачити тих, хто вперто вживає давню назву. Все-таки де-радянізація має бути розумнішою.

Однак не можу стримати подив (щоб не сказати: роздратування), коли з усіх боків чую: ВДНГ. Невже ніхто не пам’ятає, що означає ця совкова аббревіатура? Нагадую, білолашні мої: Виставка Досягнень Народного Господарства – як копія аналогічної виставки на москві. Утримаюся (хоч і складно) від східних коментарів. Лише нагадаю нову, цілком нормальну назву: Виставковий центр.

У першій декаді липня аж у

вухах дзвеніло від повідомлень про те, що Президент України відвідав “країни Східної Європи”. Це що за географічні новини?! Журналісти, коментатори, ви ж із вищою освітою! То хоч мапи візьміть і гляньте: Болгарія, Румунія, Чехія, Словаччина, Польща – це все Центральна Європа. А у Східній – окрім України, Литви, Латвії, Естонії, Фінляндії, Швеції, Норвегії – вгадайте, хто (звісно, в суто географічному сенсі).

А як, якщо не впливом своєрідного психологічного вірусу, пояснити повсюдне вживання слова-мутанта “є-декларації” (з усіх боків звучить – і від депутатів, і від журналістів та різних коментаторів)? Адже не такою дур-

“Київська книга року”

Інститут політико-правових та релігійних досліджень оголосив конкурс на здобуття Всеукраїнської літературно-мистецької премії “Київська книга року” у 2023 році.

Метою Премії є підтримка творчих діячів, відзначення авторів, видавництв, представників творчої спільноти, які зробили значний внесок у популяризацію української книжки, утвердження високих мистецьких стандартів у національному письменстві і літературній критичі.

На здобуття Премії висуваються оригінальні, змістовні книжкові видання, видані укра-

їнською мовою протягом останніх трьох років в Україні.

Висувати роботи на здобуття Премії можуть автори (співавтори) творів, видавництва, видавничі організації, редакції періодичних видань, громадські організації, творчі спілки, літературно-мистецькі об’єднання, заклади вищої освіти, бібліотечні та наукові установи.

Для участі у відборі до Інституту політико-правових та релігійних досліджень в електронному вигляді необхідно надати:

• заявку на висування твору на здобуття Премії;

• видання у трьох примірниках (або видання в електронному вигляді з підтвердженням його оприлюднення у форматі PDF), що висувається на здобуття Премії;

ницею, що нібито раптом усі переплутали літери: українську “Є” та російську “Э” (на раші часом кажуть “э оборотное”)? У повній формі всі кажуть нормально: “Електронні декларації”. А у скороченні починаються “танці” навколо слова. І виникає немилуче запитання: чому так багато мовиться про те, що податкові декларації Є – тоді, коли їх насправді немає, адже їх, у супереч чудовому дієслову “Є”, так підступно скасовано (власне, ліквідовано обов’язок їх подавати), чим нашій Державі завдано надзвичайної шкоди...

Як важливо контролювати кожне слово!

Лариса МОРОЗ,
професорка

• розширену анотація видання;

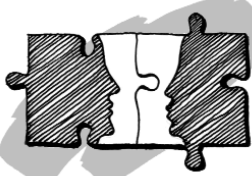
• творчу характеристику автора (співавторів) виданого твору;

• обґрунтування висування видання на здобуття Премії. Матеріали разом із заявкою направляти на е-адресу Інституту (, тема повідомлення – Премія “Київська книга року”), а також оригінали вищезазначених документів разом із виданням у друкованому вигляді в трьох примірниках – на поштову адресу Інституту: 03150, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 57/3.

Прійом видань здійснюється до 1 серпня 2023 року.

Оголошення переможців відбудеться 24 серпня.

Детальніша інформація – <https://www.facebook.com/institute2015>.

Валентина БОРИСЕНКО,
доктор історичних наук, етнолог

Зокрема, в листі академіків НАНУ Г. А. Скрипник і С. П. Павлюка йшлося про те, що етнологія є основною наукою про народи і їхні культури, об'єктом її вивчення є весь спектр проблем етногенезу і етнічної історії, усіх сфер життєдіяльності націй (від культури повсякдення та звичаєво-обрядових традицій, ремісничих навиків, народних знань, світогляду та вірувань до народно-мистецьких практик тощо). Значення підготовки фахівців зі спеціальності “Етнологія” в суспільстві важко переоцінити, адже народознавчі знання є об'єктивним засобом утвердження практик культурного плюралізму і захисту ідеалів культурного різноманіття стає запорукою виживання людства. До підготовки фахівців етнології зовб'язують і рекомендації ЮНЕСКО. У листах було широко обгрунтовано державну важливість поновлення спеціальності етнологія, яку скоротили, навіть не порадившись з етнологами. У Комісії для скорочення переліку спеціальностей не було жодного етнолога.

Та обгрунтування інституцій Академії НАН України і провідних університетів заступником міністра чомусь не були взяті до уваги.

19 червня мене запросили на розмову з заступником міністра Михайлом Винницьким, оскільки мій лист до міністра був найбільш розгорнутий.

Переконувати пана Михайла у важливості дисципліни етнологія як єдиної науки про людину і суспільство не довелося, бо він за освітою соціолог і вважає, що може опонувати роботи з етнології,

Доля української етнології Чому Міністерство освіти і науки України ігнорує позицію інституцій НАНУ і провідних університетів

Наукова спільнота занепокоєна недооцінкою чиновниками важливості розвитку гуманітарних наук в Україні. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Одеський національний університет, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАНУ, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені Максима Рильського НАНУ, Інститут народознавства НАНУ та професор Валентина Борисенко звернулися з листами до МОН України про необхідність повернення до переліку зліквідованої спеціальності – етнологія.

як і будь-який інший соціолог. Мені при цих словах подумалося: “Смілива заява. А як же різні методи дослідження? Джерела? В етнологічних дослідженнях важливі такі методи як метод безпосереднього спостереження, метод польової роботи, порівняльний аналіз, знання усієї традиційної культури, знання матеріальної і нематеріальної спадщини.” Відомо, що деякі соціологи польові методи в етнології отожднюють з проведенням аграрних робіт у полі. Це з області курйозів у знанні про етнологію, як науку вищу і ширшу ніж соціологія. Етнологи дуже активно залучають у своїх дослідженнях соціологічний, статистичний методи.

Друга теза пана Михайла мене здивувала, бо він категорично відкинув спадкоємність попередників у галузі історії етнології і на факт знищення усієї школи етнологів 1920–1930-х років, що означало втрату спадкоємності у науці, відповів, що ми сьогодні не будемо орієнтуватися на 1930-ті роки, бо це вже історія.

Його головне пояснення – необхідності у відновленні такої спеціальності немає, бо ми розвиваємося і маємо реформувати освіту та йти у ногу зі світовим товариством. Мені подумалося, що я впевнена в тому, що міжнародна наукова спільнота не буде перейматися тим, як ми будемо називати свою дисципліну, що вивчає традиції народу, сучасні процеси трансформації в культурі як у місті, так і в селі. В освіті необхідні реформи, лише не за рахунок дисципліни, яка досліджує традиційну культуру народу. Етнологія аж ніяк не може заважати нашій інтеграції до європейської культури. Навпаки, популяризація нашої справжньої культури, її автентичності буде цікава для країн Заходу. І справжні знання про українську культуру стануть на заваді поширенню псевдокультурних явищ, що має, на жаль, місце. Сучасні чиновники

все ще уявляють етнологію виключно як прикладну науку про вишиванки й пісні. Таке уявлення – це типова постколоніальна травма, якої українська сучасна наука має позбавитися, адже етнологія це наука, яка вивчає сучасні процеси і матеріальну та духовну культуру у її різноманітті та динамічному розвитку.

Пан Михайло запевняв мене, що такої спеціальності на Заході немає, вона входить до загальної спеціальності соціологія та культурологічні дослідження. Варто зазначити, що це не зовсім так, бо у таких країнах, як Фінляндія, Словаччина, Франція та багатьох інших, така спеціальність все-таки є. Мене запрошували читати етнологію у Фінляндію. У Великій Британії вона називається “Соціальна антропологія”, в інших країнах – “Культурна антропологія”, буває об'єднана під назвою “Фольклористика”. У XIX столітті і у нас була тісно пов'язана з фольклористикою. Та відомий вчений Федір Вовк запропонував розмежувати дві дуже близькі, але все ж самостійні науки на початку XX століття. У США культурна антропологія розвивається потужно, що видно з цікавих праць. А якщо й уявити, що такої спеціальності на Заході немає, то не потрібно забувати, що в українців досі дуже сильні традиції відзначення календарних свят, сімейних обрядів. І просто необхідно вивчати етнокультуру, її функціонування, трансформацію, способи побутування, її вплив на національну ідентичність. До речі, у класифікаторі професій є професія етнолог, а от спеціальності немає.

Вже майже 200 років знаходяться чиновники та урядовці, які стверджують українцям, що “ніякої мови, традицій та науки етнології не було, нема і бути не може”. І все лише тому, що глибокі знання про традиційну культуру українців пробуджують національний дух, національну сві-

домість, яка, за Володимиром Старосольським (Теорія нації, 1922), є визначальним складником у визначенні національної ідентичності. Ще тоді той же вчений писав: “...де правдива наука і освіта, там вони самим фактом існування виключають зраду і ренегатство”. Американський дослідник Френсіс Фукуяма, визначаючи ідентичність людини, пише про потребу людини в гідності і справедливості (укр. переклад, Київ, 2022). А якраз наука етнологія дає правдиві знання про народ і його матеріальну та духовну культуру, що безумовно впливає на моральні риси людини, на формування гідності.

І якщо я у своєму листі до міністра стверджувала, що в більшості університетів при скасуванні у переліку спеціальностей етнології, відразу ж при плануванні навантаження на викладачів зникли більшість нормативних та спеціальних курсів з етнології з мотивацією, що немає у переліку і замінили на курси документознавства, туризмознавства, екскурсознавства, діловодство і ще Бог знає на які вигадані курси.

Кажуть, що така вказівка прийшла згори. Де ця таємнича гора? Відповідь на це заступника міністра МОН була ще цікавішою. Він сказав, що немає жодного причинно-наслідкового зв'язку між скасуванням спеціальності і скороченням курсів з етнології. Це все зробило керівництво університетів. Навіть привів мені порівняння, що з припиненням видобутку нафти на Львівщині і появою машин на електриці теж немає такого зв'язку. Виглядає з його слів так, що керівники університетів враз одночасно змовилися і скоротили курси з етнології. Людський фактор. Але ж керівники усіх університетів тоді написали листи до МОН, що незгодні з вилученням з переліку спеціальностей етнології і навіть вбачали у цьому дер-

жавний злочин. Про це писали у пресі та інших засобах масової інформації. Підсумовуючи нашу непросту розмову і не зовсім зрозумілу позицію пана Михайла щодо розвитку такої важливої гуманітарної науки як етнологія, було резюме чиновника, що є ж історія України, яка охопить українське і етнологію. Без коментарів. Це ми вже чули не раз.

Я все своє життя присвятила етнологічним дослідженням, понад пів століття працюю над важливими проблемами історії етнології, еволюції народної духовної культури, взаємовпливам між культурою українців та інших етнічних груп, що проживають в Україні, процесам інтеграції українського громадянського суспільства, дослідженням репресованих вчених. На практиці я знаю, як студенти зацікавлені цією наукою. Чула від них багато слів подяки, що вони для себе відкрили багато нових знань. Студент з далекої Японії приїхав саме на кафедру етнології, щоб вивчати цю науку. Вчився у магістратурі і аспірантурі та успішно захистив дисертацію на ступінь доктора філософії.

Сьогодні ми живемо в неймовірно трагічні часи, перебуваємо під обстрілами такого страшного ворога, якого ще не бачив світ і перед етнологіями постає безліч проблем, які прийдеться вивчати і аналізувати. Це проблеми інтеграції суспільства, у якому знайшлося місце подвижникам-волонтерам і, на жаль, колаборантам та зрадникам. Важливе питання адаптації травмованих внутрішньо переміщених осіб і прояви безкорисливості тисяч українців, нові ракурси людських відносин, побут військових, національна ідентичність. Важливим напрямком є дослідження в галузі культурних змін міського населення. Не менш значимими є дослідження процесів, що відбуваються у сімейних відносинах. Це розлуки, втрати, одруження під час війни, формування нових рис поховального обряду полеглих воїнів. Привертатиме увагу дитячий побут, сирітство, взаємодопомога при відновленні повоєнної України. Тема антропологія війни вже стала надактуальною. Серед усіх важливих гуманітарних наук етнологія має зайняти першість і її необхідно повернути до переліку спеціальностей, особливо у нашій постколоніальній країні, а тепер ще і знекровленій та зболеній страшною російсько-українською війною.

“Шлях Марії” буде!

У селі Болотня Київської області, де жила видатна українська художниця Марія Примаченко, облаштують культурний простір, повідомила засновниця студії Yakusha Design Вікторія Якуша.

Архітектурний комплекс міститиме музей та артрезиденцію Марії Примаченко. Будівля називатиметься “Шлях Марії”. Це буде серія залів-ротонд, кожна з яких розповідатиме про період життя художниці – сходинок від дитинства до її останніх хвилин.

Споруда буде “хвилястою” і нагадуватиме дику гриву тварини. Адже цей образ постійно повторюється в роботах Марії, додають архітектори.

У деяких залах у центрі розмі-

шуватиметься двосторонній портрет Марії, в інших – глядачі зможуть сидіти та дивитися проєкції фотографій та історій на круглих стінах.

За словами пані Вікторії, світло служить важливою темою архітектурної концепції, відображає натхнення Марії, яке, здавалося, походить не від її оточення,

а від нематеріального джерела – Всесвіту, духовної філософії, що ґрунтується на самому собі.

Крім того, спроектують оранжерею – павільйон, де зберуть екзотичні рослини, які мають нагадувати ті, які художниця зображувала на своїх роботах. Оранжерея знаходитиметься наприкінці довгої подорожні залами “Шляху Марії”, її збудують з очерету.

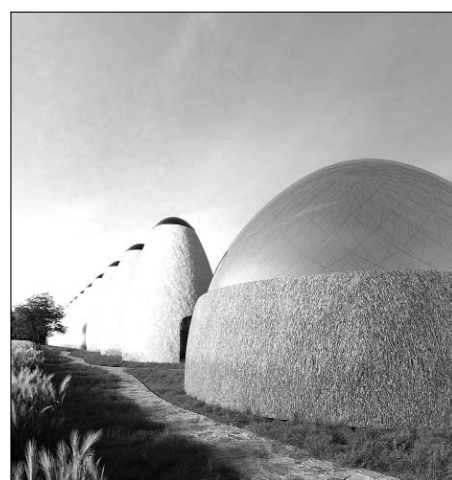
На території стоятиме окремих “Будинок митців”. Це місце, де збиратимуться скульптори, гончарі, вишивальниці, дорослі та діти, щоб творити й досліджувати творчість Примаченко. Також передбачили житловий простір для гостей, “які хочуть затриматися у світі Марії трохи довше”.

У Yakusha Design додають, що в Лондоні вперше відкрили вис-

тавку робіт Марії Примаченко. Це ініціатива посольства України у Великій Британії та фонду Марії Примаченко. Виставка в Saatchi Gallery триватиме до кінця літа. До 31 серпня також триватиме виставка картин Примаченко в Українському домі.

Нагадаємо: Марія Примаченко була однією з найяскравіших представниць найвищого мистецтва у світі. Її ім'я вписано до Всесвітньої енциклопедії найвищого мистецтва поряд із французом Анрі Руссо та грузином Ніколо Піросмані. У селі Болотня художниця написала понад 800 картин.

Наприкінці лютого 2022 року росіяни спалили в Іванкові на

Київщині музей із роботами Марії Примаченко.

За інформацією студії Yakusha Design

Молебень у Городищі

Предстоятель автокефальної Української Православної Церкви 16 липня у храмі на честь святого першомученика архidiaкона Стефана у Городищі Черкаської області звершив молебень за захисників Батьківщини, нашу державу та український народ. Громада спільно з настоятелем одразу після Об'єднаного Собору послідувала Томосу та доєдналася до Православної Церкви України.

Спільно з Митрополитом Епіфанієм молилися митрополит Черкаський і Чигиринський Іоан, настоятель храму протоієрей Богдан Жигало, запрошене та місцеве духовенство, а також захисники Батьківщини, народні депутати України Андрій Стрихарський та Сергій Рудик, представники місцевої влади, численні віряни.

Під час відправи лунали молитовні прохання за українських воїнів, щоб Господь дав їм повернутися здоровими і в мирі.

Звертаючись до присутніх зі словом після молебню Його Блаженство зазначив важливість

спільної молитви, особливо щодо нашої перемоги — перемоги правди.

“Ми широко молимося у цей непростий час випробувань, коли на долю нашого народу випало

відстояти нашу свободу і незалежність. На вітар нашої незалежності покладено дуже багато людських життів. І ми з вами володіємо цим великим даром свободи і незалежності, даром, який ми маємо зберегти і передати наступним поколінням.

Не всі цінували цей великий дар, а зараз всі розуміють наскільки цей дар є безцінним, але за нього ми платимо високу ціну, ціну наших найкращих синів і дочок. На нашому боці правда і ми будемо до кінця захищати нашу Богом дану землю і перемога неодмінно буде за нами”, — сказав Митрополит Епіфаній.

Предстоятель Православної Церкви України відзначив громаду Благословенною грамотою й подарував часточку мощей святого першомученика архidiaкона Стефана, а також Митрополит Епіфаній на молитовну згадку вручив настоятелю протоієрею Богдану Жигалу та священнику Оресту Жигалу епитрахиль.

Завершилося богослужіння уставним многоліттям.

Пресслужба Київської Митрополії Української Православної Церкви (ПЦУ)

Василь ВЕЛЬМОЖКО,
член НСКУ

Насправді, існує декілька версій дати народження отця Антонія, від 3 липня 1868 до 15 січня 1875 років, що пов'язано з розбіжностями в біографічних даних в різних документах. Остання дата — 15 січня 1875 рік, опирається на анкету і автобіографію отця Антонія, які зберігаються в його кримінальній справі Одеського губернського революційного трибуналу. Будемо сподіватися, що дослідники біографії єпископа Гриневича згодом придуть до спільної думки в цьому питанні.

А народився Антон (Антоній) Іустинович (Устинович) Гриневич у селі Білоусівка Гайсинського повіту Подільської губернії (тепер Гайсинський район Вінницької області) в родині сільського священника Іустина Федоровича і Юлії Василівни. Духовну освіту отримав у Тульчинській духовній школі та Подільській духовній семінарії (м. Кам'янець-Подільський), яку закінчив в 1895 році по другому розряду, що не давало можливості вступити до духовної академії. Про навчання в семінарії о. Антоній згадував так: “Вклоняюся семінарії за те, що вона навчила мене потрохи управляти з друкованим матеріалом, писати і... думати”.

По закінченні семінарії А. Гриневич обійняв посаду псаломщика в селі Кумарі Балтського повіту (тепер Первомайський район Миколаївської області), звідки через рік звільнився за власним бажанням. Вже на цій незначній посаді проявилася його небайдужість до українського минулого. Під час сільськогосподарських робіт селяни с. Кумарі знайшли залізні і мідні наконечники стріл і принесли знахідки до молодого псаломщика, який передав їх до сховища стародавніх речей Подільського історико-статистичного комітету.

Надалі А. Гриневич був дяком і вчителем у церковнопарафіяльній школі, ще пізніше священником на різних парафіях Балтського повіту Подільської губернії: у 1901 р. — с. Дубове Слобідської волості (нині — Слобідської селищної громади Подільського району), у 1905 р. — с. Тимкове (нині — село Слобідської селищної громади в Подільському районі). У 1905 р. його було обрано делега-

Шлях єпископа Гриневича

Коли в 1917 році в Російській імперії сталася лютнева революція, в Україні була утворена Центральна Рада, яка поставила на меті відновлення незалежної України. Подібне завдання ставила й патріотична частина українського духовенства. До цієї когорти належав і священник з Балтського повіту, колишній депутат Державної Думи Антон Гриневич. Він був одним з ініціаторів створення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ). 3 липня — 150 років від його народження.

том від духовенства 3-го округу на Подільській єпархіальній з'їзд. 6 квітня 1905 р. “за ревне виконання священно-пастирських обов'язків і за заслуги по церковно-шкільній справі” о. Антонія було нагороджено сукфією.

Ставши священником, А. Гриневич почав активно публікуватися в періодичних виданнях: “Подольские епархиальные ведомости”, газетах “Подолія”, “Рада”, “Рідна справа”, “Биржевые ведомости” й інших виданнях. З однієї зі статей, в якій А. Гриневич захоплює вітає появу україномовного перекладу Євангелія, дізнаємося, що він читав селянам українські переклади Святого Письма. Отець Антоній відстоював введення навчання рідною мовою для учнів початкової школи. Подібно багатьом українським публіцистам він доводив, що незрозуміла учням російська мова привела до зниження їх освітнього рівня.

У 1906 році А. Гриневич опублікував у Балті україномовний збірник богословських віршів “До Бога: Євангельські наголоси”. Революційні події 1905—1907 рр. занурили його у вир політичної боротьби. Отця Антонія обрали депутатом II Державної думи, де він увійшов до прогресивної фракції трудовиків та одночасно виконував обов'язки секретаря Української фракції Держдуми. Як депутат, представив законопроект про введення рідної мови у школах і церквах. Опозиційна діяльність прогресивного священника звернула на себе увагу царських урядовців. Внаслідок тиску з їх боку А. Гриневич був змушений у квітні 1907 р. вийти з фракції трудовиків.

З початком Першої світової війни отць Антоній був відправлений на фронт, де перебував упродовж 1914—1918 рр., виконуючи обов'язки полкового та шпир-

тального священника. Визнанням пастирських заслуг була нагорода Георгіївським хрестом. Повернувшись з фронту, Антоній Гриневич бере активну участь у розбудові незалежної Української держави, працюючи в 1918 р. заступником Одеського міського голови Лева Ковальчука, у статистичному відділі Міністерства сповідань України, законовчителем українських шкіл. У 1919 р. недовго перебував у діючій армії УНР.

Ще наприкінці 1917 р. А. Гриневич активно включається у побудову української національної церкви на Одещині. 26 листопада 1917 р. українці Одеси провели Українське церковне віче, на якому обрали тимчасову комісію (комітет), до складу якої увійшов і отць Антоній. 12 грудня була створена Єпархіальна церковна українська православна рада, яку очолив Антоній Гриневич. У квітні наступного року він очолив Тимчасову православну церковну раду в Херсонській губернії. У червні він взяв участь у діяльності світського інституту — Одеської української ради. Її головою був Лев Ковальчук, а заступником — А. Гриневич. 8 червня 1918 р. на сторінках одеської газети “Вільне життя” з'явилася заява Одеської української ради з вимогами віддати наказ духовенству молитися за Україну, заборонити молебні за Миколу II тощо. Як і раніше, головною вимогою українців залишалася надання українцям церкви, де б українські священники, обрані українською громадою, регулярно проводили церковні служби. Протягом червня — грудня 1918 р. А. Гриневич був головою управління військовим духовенством.

Після захоплення Одеси військами Антанти, Антоній Гриневич переїжджає до Ананьєва, а згодом до села Покровка Свято-Троїцької волості Балтського по-

віту (тепер Подільський район Одеської області), де служив священником у церкві Св. Іоанна Богослова. Під час єврейських погромів 1919 р. врятував чимало єврейських сімей, надаючи їм нові документи та переховуючи у себе. Маючи таку активну громадську та церковну позицію (а ще й відповідне минуле — депутат Держдуми) після встановлення радянської влади Антон Гриневич одразу опиняється під пильним наглядом ВУЧК. Лише у першій половині 1920-х років (за свідченням самого А. Гриневича) його заарештовували 5 разів.

Наприкінці 1921 року знову був заарештований за наклепницьким доносом, що протоієрей Гриневич буцімто “агітував у церкві проти радянської влади”. У результаті 27 грудня 1921 р. Балтська повітова ЧК заарештувала протоієрея, звинувачуючи його в контрреволюції. Однак через численні клопотання мирян та врятованих євреїв вже 6 лютого протоієрея було звільнено, а 24 березня справу скасовано у зв'язку “з повною недостатністю зібраних по відношенню до обвинуваченого доказів”.

Після звільнення А. Гриневич продовжив активну участь у розбудові національної церкви в краї, оскільки ще в 1921 році приєднався до УАПЦ. Користуючись великою повагою серед керівництва Церкви, як поборник національної ідеї, за пропозицією митрополита Василя Липківського на Малій раді ВПЦР від 26 квітня 1923 р. йому запропонували тимчасово очолити Кам'янецьку округову раду, на що отць Антоній дав згоду.

13 травня того ж року Одеська крайова церковна рада вирішила на своєму засіданні обрати на

єпископську кафедру протоієрея Антона Гриневича. Отець Антоній прийняв рішення залишитися при своїй парафії й очолити парафії Одещини та Балтщини. Його хіротонія відбулася 28 серпня 1923 р. в селі Коси Балтського повіту (тепер Подільського району Одеської області). Наприкінці 1924 р. А. Гриневич відмовився від управління одеськими парафіями, запропонувавши обрати окремого єпископа, оскільки Одеса стала церковним центром УАПЦ трьох округ — Одеської, Миколаївської та Херсонської, що було для хворого Гриневича досить обтяжливим. Натомість Антонію Гриневичу доручили управління парафіями УАПЦ Кам'янецької округи. Керував парафіями отць Антоній зі своєї парафії у с. Покровка переважно листуванням.

28 червня 1928 року на підставі особистої заяви А. Гриневича Президія Всеукраїнської православної церковної ради задовольнила клопотання про звільнення його від обов'язків округового єпископа.

У 1929 р. єпископ Антоній Гриневич повністю відійшов від управлінської справи й опікувався лише своєю парафією в селі Покровка, а після її закриття переїхав до села Свято-Троїцького (тепер — с. Троїцьке Подільського району Одеської області). В січні 1931 року Антонія Гриневича знову було заарештовано, але через дев'ять місяців перебування в одеській в'язниці, відпущено. За часів Великого голоду 1932—1933 рр. ледве не помер з голоду, жив у бідності та злиденності. Помер отць Антоній в лютому 1937 року й похований в селі Троїцькому.

Майже 5 років тому відбувся об'єднаний собор українських православних церков, на якому Українська автокефальна православна церква об'єдналась з іншими православними церквами, утворивши єдину Православну Церкву України. Ту церкву, про яку мріяв і творив майже сто років тому Антоній Гриневич і мільйони українців. Шкода лише, що громада села Троїцьке забула про свого єпископа і досі відвідує храм Пресвятої Трійці, що належить до Московського патріархату. Маємо надію, що настане час, коли ворожа церква зникне, як роса на сонці.

Віктор СКРИПНИК,

журналіст, почесний краєзнавець України,
м. Слов'янськ, Донецьчина

А мова його шовкова...

Днями зустрівся з Валерієм Романьком – нашим (від краєзнавців) представником у міській комісії з дерусифікації топонімів згідно із Законом України. Він повідомив, що йде збір матеріалів, потім буде обговорення, а завершиться процедура ухвалення рішення членами комісії, яке потім повинен ухвалити керівник міської військової адміністрації Слов'янська.

Тоді, кажу, зафіксуйте і мою пропозицію. Майже щодня перетинаю вулицю імені Володимира Короленка. Пам'ятаю, що він відомий російськомовний письменник-демократ, народився і жив у Полтаві, а української мови не знав (див. статтю Григорія Титаренка “Полтава досі шанує малоросів!” у “Слові Просвіти”, ч. 25, 22-28 червня 2023 р.). Зате у своїх творах возвеличував Росію, російську літературу – “його батьківщину”. То чи не забагато йому честі в назвах Полтавського державного університету, Харківської обласної бібліотеки, вулиць у багатьох містах?

Пропоную вулицю імені Короленка у Слов'янську перейменувати на вулицю імені Олександра Дудки – справжнього українця, прекрасного журналіста і поета – земля йому пухом – наш земляк, у цьому місті працював, тут знайшов вічний спокій.

Народився Олександр Дудка під вибухи бомб і снарядів, під повист куль грізного 1942 року, коли йшла кривава битва на Барвінківському виступі, на правому фланзі якого – його рідне село Залиман, що розкинулося на березі Дінця у Балаклійському районі Харківської області. Йому не судилося побачити батька – загинув той на фронті. Рано покинула його й мати – клята війна підірвала її здоров'я. Зростав під опікою дідуся та бабусі, яким через ро-

ки присвятив чимало вдячних слів.

Чарівна природа рідного Придінців'я, турбота і любов рідні дещо пом'якшили життя сироти. Виріс Сашко романтиком. Тож після школи подався в Одесу, до мореходки. Але призначення в каботажний флот розчарувало юнака. І він сумирно пішов виконувати громадянський обов'язок – служити строкову військову службу, яка тоді тривала три роки.

Після армії Олександра знову потягнуло на романтику – працював у геологорозвідувальній партії, потім вирішив стати журналістом. У 1967 році його взяли у сільгоспвідділ Борівської (Харківщина) районної газети. Сподобалося. Вступив на журфак Київського державного університету, став дипломованим фахівцем, й віддав цій нелегкій професії понад три десятиліття свого життя. Працював у різних виданнях, зокрема в обласній молодіжці в Полтаві, на телебаченні.

Познайомилися з Олександром 1976 року, коли його зарахували кореспондентом у сільгоспвідділ редакції Слов'янської газети “Комуніст”, де на той час я працював заввідділу листів і масової роботи. Швидко потоваришували, оскільки були майже ровесниками, наймолодшими серед творчих працівників, та й шлях у журналістику дещо схожий: школа, робота, служба в армії, навчання “без відриву від лопати”, проба пера і, нарешті, штатна посада кореспондента. А ще у нас було спільне хобі – шахи полюбили, для психологічної розрядки бліцтурніри влаштовували, задушевні бесіди вели...

У 1979 році через конфлікт з редактором Я. В. Матвієнком я пішов освоювати спеціальність лектора-міжнародника, а стілець заввідділу листів передав О. Дудці. Була там і скарга на посадову особу, яка, на

думку авторів, зловживала службовим становищем в корисливих цілях. Редактор разом з Олександром перевіряв “сигнал”, а під гострим критичним матеріалом підпис був один – О. Дудки. Він і поплатився. Публікація викликала гнів першого секретаря міськкому, який став на захист розкритикованої знайомої й зажадав звільнення автора. Ось так кваліфікований журналіст кілька років змушений був працювати у сільських клубах та заводських багатотиражках. Згодом цей факт розправи за критику стане темою вірша О. Дудки “Журналіст на мінному полі”.

На початку 1990-х О. А. Дудку запросили у новостворену міську газету “Совет”. Згодом він обійняв там посаду відповідального секретаря, але задоволення не відчував. Неодноразово при зустрічах висловлював бажання працювати в українськомовних “Вістях” (до 1991 р. – “Комуніст”). Коли в 1995 році в редакції відкрилася вакансія заввідділу сільгоспвиробництва і земельних ресурсів, зайняти її я запропонував Олександр Андрійовичу. Він – син землі, добре розумів працю хліборобів і дуже гарно, образно писав про селян. Його нариси про керівників, доярок та інших фахівців сільгоспвиробництва, аналітичні статті викликали захоплення не тільки читачів. За них у 2000 році О.А. Дудка отримав високу професійну нагороду – Золоте перо Національної спілки журналістів України.

У газетах, у яких працював О. Дудка, а також в обласних і всеукраїнських журналах “Прапор”, “Україна”, “Ранок”, “Дніпро”, колективних збірках і альманахах друкувалися його вірші. А от видаги першу збірку “Душа і час” він спромігся тільки в 1994 році. У передмові до неї президент ВО “Фарко” Юрій Кисельов, за фінансової

підтримки якого здійснено видання, писав: “... поезії цієї збірки я вважаю особливими – від них віє молодістю, жагою життя і кохання, чарівною таїною. Словом, чисте джерело доброї людської душі”.

Друга збірка “Листопадовий букет” побачила світ у 2001 році. Відкриває її чудовий вірш “Українська мова”:

*Всі мови рівні. Кожному своя
Близька і рідна. А моя – шовкова.
Коли у травні щebet солов'я
В садку вишневім наслухаю я,
То думаю: це українська мова.
А на завершення автор закликає:
В скарбницю душу нашого заглянь.
Скупайсь у слові, її забгнеші опісля,
Що українська мова – для кохань,
Для клятви, для молитви і для пісні.*

Найбільш об'ємну збірку своїх поезій Олександр Дудка видав у 2006 році. В основному це роздуми про багатогранне життя людини, про це свідчать і назви розділів: “Зачарованість світом”, “Розмова з життям”, “Вечірні роздуми”. А ось філософська “Думка” Олександра Дудки:

*Без колосків, що зрізані свідомо,
Це в'язанка соломи, а не сніп.
Без дріжджів (і це кожному відомо)
Це буде маса тіста, а не хліб.
Немає будинку без міцних устоїв,
Немає моря без річкових вод.
А без своїх поетів і героїв
Це буде просто натовп – не народ.*

20 лютого 2009 року Олександр Андрійович “...відійшов у вічне небуття... /Помер поет, як кажуть, від життя”. Ці рядки з балади О. Дудки “Смерть поета” хтось із друзів прочитав на його похороні. Біля домовини із сумом говорили про його життя-буття, про журналістський і поетичний доробок, обіцяли шанувати, пам'ятати. І гарною пам'яттю про чудову людину та професіонала своєї справи була б у Слов'янську вулиця імені поета і журналіста Олександра Дудки.

Валентина Яківна Овод
народилася 18 травня 1947 року в м. Носівка Чернігівської області в українській родині ветерана Другої світової війни. Розпочала трудову діяльність 1965 року робітницею на будівництві в Києві. Після одруження переїхала в Харків і вступила на філологічний факультет Харківського державного університету, який закінчила 1975 року.

Працювала педагогом, вихователем у освітніх та трудових колективах Харкова, вела культурно-масову та просвітницьку роботу. Проявила себе як активна і видатна діячка культурно-просвітницьких і перебудовних процесів в Харкові та області кінця ХХ – початку ХХІ століть. З 1986 р. і до кінця своїх днів – секретар Культурологічного товариства “Спадщина” – першого в Харкові неформального громадського об'єднання, яке стало основою для формування та розгортання роботи багатьох інших громадських об'єднань у процесах перебудови, демократизації, боротьби за свободу і Незалежність України на Харківщині. Цій роботі приділяла велику увагу та жертвні зусилля по всіх напрямках діяльності Товариства; була ініціаторкою і організаторкою культурно-масових заходів в Українському культурному центрі “Юність”, багатьох загальноміських і обласних заходів Української громади; вела активну організаційну, культурно-масову і просвітницьку роботу в товаристві “Просвіта” ім. Т. Шевченка; виступала з культурно-просвітницькими програмами по Харківському державному і Київському радіо і телебаченні.

За активну участь у громадсько-просвітницькій роботі, перебудовних процесах зазнавала багаторазових репресій від органів тодішньої влади, 8 разів притягувалася до адміністративної і судової відповідальності; а в часи Незалежності – за відстоювання державницької позиції та державного статусу української мови неодноразово зазнавала нападів “тітушок”, сепаратистів та інших ворогів України, внаслідок чого зазнавала побоїв, фізичних

З когорти будівничих

травм, ушкодження здоров'я тощо. Була діяльним членом Всеукраїнського Товариства політичних в'язнів і репресованих, Конгресу Української інтелігенції, Всеукраїнського об'єднання ветеранів тощо.

Співпрацювала з харківськими періодичними виданнями – з журналом “Прапор” (“Березіль”), “Соціалістична Харківщина” (“Слобідський край”), “Вечірній Харків”, “Ленінська зміна” (“Слобода”) та іншими; з журналом “Київ”; була власним кореспондентом всеукраїнського журналу “Україна”. Член Спілки журналістів України. Авторка кількох збірок оповідань, член Національної спілки письменників України. Вела активну патріотично-виховну роботу.

Визначну роль відіграла Валентина Яківна під час перебудови у справі відновлення релігійного життя в Харкові та області. За рішенням і дорученням Харківської ініціативної-координаційної групи спільно з іншими членами та керівниками “Спадщини” брала активну участь в організації проведення масових громадських демаршів перед владою з вимогою дозволити діяльність релігійних конфесій і передати громадам храми які зберіглися але використовувалися не за призначенням. Їхніми зусиллями під час суботників було упорядковано будівлі і території багатьох храмів Харкова, зокрема, Покровського, Успенського, Івана Богослова, Усікновення Глави Іоана Хрестителя, будівель Покровського монастиря. Великого значення в успішному висліді цього руху мали організація і проведення 1989 року 300-ліття Покровського Собору в Харкові, після якого влада прийняла рішення про передачу храмів громадам, зокрема православних соборів – Покровського, Успенського, Івана Богослова, церкви Усікновення Глави Іоана Хрестителя, Гольдберівської та інших, а також синагоги по вул. Пушкінській, 6, – єврейській громаді, очолюваній тоді Едуардом Ходосом. Проте невдовзі

з'ясувалося, що кремлівська влада вела курс на відновлення діяльності християнських громад тільки під владою Московської патріархії і взагалі не передбачала відродження конфесій поневолених Москвою народів, зокрема українських, їх автокефалії. Це викликало широкий протестний рух по всій Україні за відновлення УАПЦ, УГКЦ, а також викликало протестантський рух за відновлення в Україні її Древньої дохристиянської Вічної Віри в Єдиного Бога-Творця Всевишнього Світлого Троїстого. Цей напрямок відродження української народної Древньої Віри набув розвитку і поширення серед частини прихильників національно-патріотичних сил, прихильників незалежності України. І до цього процесу з початком Незалежності України приєдналась і Валентина Яківна, яка створила була в Харкові осередок Української Народної Віри в конфесійній єдності з аналогічними осередками в Києві та інших містах України, який вона і очолювала до останніх своїх днів.

Свою конфесійну діяльність Валентина Яківна гармонійно поєднувала з активною і самовідданою, часто жертвовою, практичною діяльністю в інших патріотичних українських об'єднаннях, ставлячи при цьому головною умовою обов'язкове поєднання всіх українських національно-патріотичних Державницьких сил. У своїй громадській діяльності Валентина Яківна завжди дотримувалась головного правила в ставленні до людей: будь ти прихильником будь-якої партії і релігійної конфесії – то все є вторинним, другорядним. Головне – будь українцем, захищай інтереси українського народу і Української Держави, голосуй тільки за національно-патріотичних українців, підтримуй все українське, купуй українське і в українців; оцінюй інших людей відповідно до їхнього ставлення до України і українців, українських традицій, культури, історії; толеруй тільки тих хто поважає і шанує нас – українців.

В усьому, за що бралася, Валентина Яківна проявляла неабияку ініціативу і на-

полегливість. Її гаслом було: “Якщо не я, то хто?” Своєю самовідданою, часто жертвовою працею на ниві захисту та утвердження Української мови, культури, Української Справи в атмосфері зросійщеного Харкова, в боротьбі за демократичні перетворення, свободу і Незалежність України, розбудову та утвердження Української Держави, мови і культури понад 30 років діяльність Валентини Овод була невіддільною від цих вищезазначених процесів та інших соціальних-політичних змін на Харківщині і в Україні.

За ініціативу добросовісну роботу нагороджувалася багатьма Почесними грамотами, відзначена персональною Подякою Президента України 2009 року та державною нагородою-медаллю “До 25-річчя Незалежності України”.

Для Валентини Яківни головним було гасло: “Бог і Україна” – і вона заповіла це всім сущим українцям.

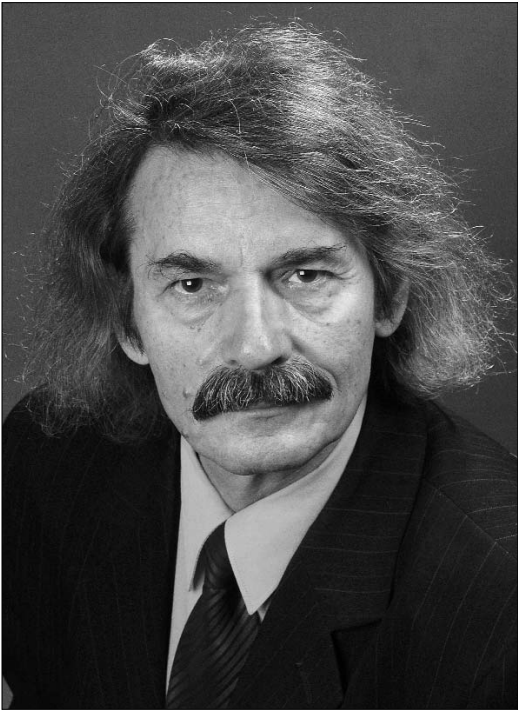
Свій високий духовний містицизм і практику єднання проукраїнських сил означила Валентина Яківна і в своєму зверненні-заповіті, продиктованому нею на її сторінці у Фейсбукі напередодні своєї смерті 18 травня 2023 року. Ось її останні слова:

“Дорогі друзі, з Днем вишиванки вас! Сьогодні в мене День народження. Так сталося, що не тільки народження. Життя має початок, має і кінець. А з більш глибокої точки зору – життя вічне. Я померла, не сумуйте. Мені тепер краще. Я буду з вами. Мій телефон – у мого чоловіка Григорія Бурхая. Моїми словами зараз пише до вас мій помічник. Я буду з вами: у книжках, спогадах, моїх архівних матеріалах і в тій науці, яку я все життя передавала. Дякую всім, з ким ми були знайомі.

“Життя – це дорога, якою душа людини прямує до Бога”. Я пройшла важливий етап і ми всі його пройдемо. Дуже дякую за привітання, я зараз у кращих світах, ми не прощаємось. Згадуйте мене та цінуйте все, що я за це життя напрацювала. Будьте щасливими”.

Вічна пам'ять Валентині Овод, наша вдячність їй і шана!

Спомин про незабутню просвітянку підписали А. Здоровий, О. Різників, О. Сокульська та інші громадські діячі, митці.

Василь ПЕРЕВАЛЬСЬКИЙ: "Бути художником – це важка праця!"

Нещодавно відзначив ювілей відомий український митець, академік Національної академії мистецтв, народний художник України Василь Перевальський. Сьогодні Василь Євдокимович – гість "СП".

було мати сміливість, щоб у той час так назвати статтю.

Усі мої дев'ять ілюстрацій дипломної роботи надрукувала "Літературна Україна". А дві – журнал "Образотворче мистецтво".

Ці ілюстрації сподобалися головному художнику видавництва "Мистецтво" Дмитру Янку. Він запропонував видати у видавництві подарункове видання, яке б вміщало ці пісні, написані від руки і мої ілюстрації до них. Це було великою радістю, адже таке траплялося нечасто, щоб дипломну роботу відразу брали до друку.

Принагідно хотів би згадати Василя Касіяна. Саме завдяки йому я потрапив в академічні майстерні до Михайла Деругаса, де удосконалював свою майстерність протягом двох років. За цей час я по-новому зробив ілюстрації до "Пісень про кохання". Показав їх у видавництві "Мистецтво". Там мені запропонували прискорити роботу.

Продовжував працювати над цією темою. Для себе зрозумів, що ці пісні потрібно вирішувати більш умовно, аби було менше конкретики і ближче до стилістики народного мистецтва. Почав працювати над третім циклом. У 1968 році відніс до "Мистецтва" 25 нових ілюстрацій-дереворитів.

Але багатьох із тих, хто раніше працював у видавництві, звільнили за націоналізм, і там вже побачив зовсім інших людей. Новий головний художник Анатолій Дев'янін здивувався, чому "Мистецтво" має видавати ці пісні. Я пояснив, що ця робота мені замовили, крім того, я вже отримав за неї аванс.

Потім було спілкування з директором видавництва Віктором Машенцевим. Він передивився мої роботи, скликав художню раду. Вирішили зробити видання кишенькового формату. Надрукували сигнальний примірник і побачили, що при зменшенні тонкі штрихи гравюри позливалися. Розумні люди розуміли, що такого не можна робити з гравюрами на дереві.

Тоді вирішили вернути до попереднього формату видання, але додати до цих 25 пісень ще двісті. На жаль, якість книжки вийшла не такою, як хотілося. Вона була надрукована на газетному папері і лише в одному кольорі. Але видання набуло розголосу, гравюри сподобалися художникам-монументалістам, які потім його творчо використовували. Через пів століття, у 2018-му, за цей цикл гравюр до пісень мене було нагороджено премією імені Іллі Рєпіна.

А тоді після виходу книжки цілих дванадцять років мені не давали зробити жодної книжки з народними піснями. І лише у 1983 році видавництво "Дніпро" використало усі ілюстрації у своєму виданні "Українські пісні про кохання". Потім я ілюстрував інші книги з серії "Народні пісні", що виходили у "Дніпрі". Роботи було багато, тож долучав до співтворства і своїх колишніх студентів.

У кризовий для мене час головний художник видавництва "Дніпро" Антон Тєтьора запропонував мені спробувати оформити двотомник Максима Рильського. Я зробив ілюстрації так, як собі уявляв творчість цього поета. Моя робота сподобалася. Запропонували ще два місяці попрацювати над цією темою. За цей час я зробив ще 20 ілюстрацій і 40 заставок. Усі вони увійшли до двотомника. Після цього інші видавництва почали мені давати замовлення оформлювати поезії.

– Тобто з роботою у вас складалося все добре?

– Я працював художнім редактором видавництва "Мистецтво", потім – головним художником видавництва "Радянська школа". Був готовий до такої роботи, до того ж залишався час на творчість. (Окрім двох вихідних, мав два творчих дні на тиждень). Але щоб далі залишатися на таких посадах, треба було стати членом Комуністичної партії. А я не міг долучитися до партії, яка заморила голодом мого діда, знищила як ворога народу мого батька. Тому написав заяву на звільнення. Після цього довгий час був на вільних хлібах. Мене це цілком влаштувало, хоч цей хліб і був черствим.

Принагідно хотів би пригадати один епізод з молодості. Після того, як розбили вітраж, присвячений Тарасу Шевченку, створений групою мистців, очолюваною Аллою Горською в Київському університеті, Івану-Валентині Задорожному, Федорові Глушукі і мені замовили зробити новий. Сама Горська радила Задорожному не відмовлятися від замовлення, аби запобігти виготовленню в університеті якоїсь халтури. Робота була важкою через відсутність матеріалів і кілька разів мало не зірвалася через постійні ідеологічні притирки. На зображенні книжки, яку тримають студенти, ми розмістили слова з Кобзаря: "Учіться, брати мої, думайте, читайте...". Натомість нам сказали, що там має бути "Слава КПРС". Ми відмовилися додавати ці слова. А оскільки вже змушені були вітраж приймати (1967 рік), то книжка так і залишилася без тексту. Перелюканням ректоратом усно і письмово висловлювалися й ряд інших зауважень ідеологічного характеру, але авторам вдалося зберегти цільність задуму. Вважаю, що вийшов пристойний вітраж, перша в Україні такого масштабу монументальна робота, виконана за класичною технологією. Надає він

– Люблю студентів. Мої діти теж були студентами Художнього інституту, зараз у різних вишах навчаються онуки. Зізнаюся, що вмю працювати з дітьми, у нас ніколи не буває конфліктів. Намагаюся всі питання вирішувати з точки зору, що студент завжди правий. Він прийшов навчитися, а я повинен його навчити.

Не поспішаю ставити низькі оцінки. Спонукаю студента до покращення роботи. Буває говорять: "Я полюбив гравюру завдяки вам". Більшої нагороди, ніж ці слова, мені не треба. Часто студент-першокурсник не знає, що таке гравюра і багатоступеневість технології виготовлення здається надто складною. Але після спілкування, знайомства з розмаїттям класичних зразків і студентських робіт, після власних технічних вправ з гравірування і друкування пробних відбитків насторожене ставлення до гравюри змінюється зацікавленням. А це – гарантія успіху.

Гравюра дає великі можливості для розвитку мистецької особистості. Тут потрібні велике узагальнення форми, відмова від фотографізму, опанування незвичною стилістикою, уміння досягати багатства фактури та багато іншого. І все це – за допомогою лінії, плями, характеру штрихування. Такі специфічні завдання стають добре зрозумілими студенту під час навчання.

Роботи виходять різні, і з кожним студентом необхідно працювати індивідуально. А проводити заняття онлайн важко, бо тільки під час безпосереднього контакту відчуваєш, чи зрозумів тебе студент, чи ні. Якщо треба, то застосуєш інші способи пояснення. Таким чином викладач і студент знаходять спільну мову. В онлайн-режимі досягти цього важче.

Всі діти, які приходять до нас навчатися, талановиті. Але не всі однаково організовані. Їх потрібно спонукати до працелюбства, вони мають усвідомити, що бути художником – це важка праця. І якщо ти будеш цілеспрямовано й наполегливо працювати над собою, то в тебе обов'язково все вийде.

– Ви також були заступником голови Національної спілки художників України, заступником голови Київської організації НСХУ. Чи не складно творчій людині займатися адміністративною діяльністю?

– Це також творча робота. Люблю своїх колег-художників. Це ними легко, вони довірливі, доброзичливі, вразливі. Це дивовижний народ, який, на жаль, зовсім не цінує наша держава. Як зі студентами, так само і з художниками у мене ніколи не було конфліктів. Протягом майже десяти років, з перервою, я працював відповідальним секретарем Спілки, багато років донедавна був членом Секретаріату НСХУ і Правління КО НСХУ. Мені приємно згадувати, що багато років був у довірливих і дружніх стосунках з визначними українськими мистцями, керівниками Спілки художників, а особливо – з талановитою, чесною людиною, видатним скульптором, головою Спілки Володимиром Чепеликом. Напевне це були одні з кращих років у моєму житті.

– Розкажіть, будь ласка, про свою творчу родину.

– Моя дружина Марія з дитинства малювала. Я відчував, що вона має здібності, але їй ніхто не вчив малюванню. Марія закінчила філологічний факультет, багато років викладала українську мову та літературу, зокрема і в Республіканській художній школі імені Тараса Шевченка. Лише у літньому віці вона змогла зосередитися на улюбленій справі – малюванні з пам'яті та за уявою. Це дало їй можливість відтворити в картинах акриловими фарбами тип українського селянина і образ подільського села середини ХХ століття. Цієї ніші більше ніхто, здається, не зайняв. У неї чудова зорова пам'ять, а звідси – правдиві образи знаних з дитинства конкретних

урочистості вестибюлю Червоного корпусу університету і дотепер.

– Художньою довершеністю і глибиною змісту зупиняє увагу киян і гостей столиці встановлений 1993 року на Михайлівській площі за вашим проєктом пам'ятний знак Голодомору-геноциду 1932–1933 років. Та чи не найбільше серед українських художників ви працювали над створенням гравюр на дереві. А на якому саме матеріалі?

– Найкращою деревиною для виготовлення тонких дереворитів є малодоступний самшит (кавказька пальма). Але українська груша також століттями слугує мистецтву гравюри. Я сам готував дошки. Свого часу разом із мамою ми спилили чималеньку грушу-дичку. Порізали її на кружальця, які посушили в попелі, аби уникнути розтріскування деревини. До цих пір гравірую на тих заготовках шістдесятилітньої давності.

– Вже багато років ви викладаєте. Зокрема, 20 років працюєте в Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури, де донедавна завідували кафедрою графічних мистецтв. Що можете розповісти про свою педагогічну діяльність?

– А коли відбулося розчарування в комуністичних ідеалах?

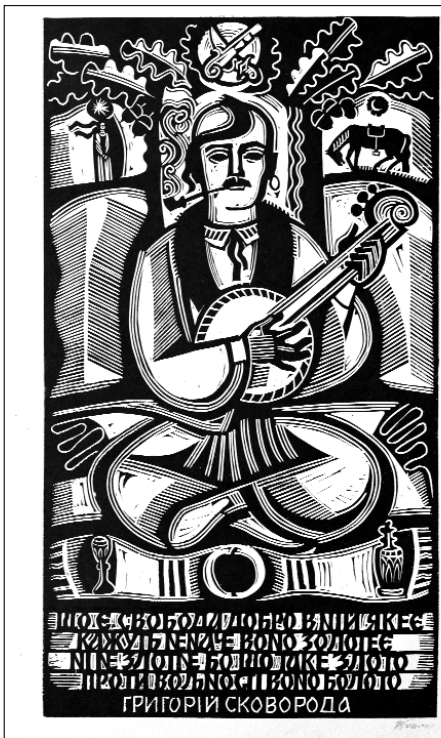
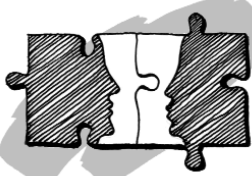
– Ще закінчуючи школу, я зрозумів, наскільки жорстоко був обдурений. Виявляється, мій батько не був ворогом народу, а звичайним колгоспником, якого "трійка" незаконно засудила до десяти років ув'язнення. Через два місяці після того, як його відвезли із Золотоноші в невідомому напрямку, народився я.

Відтоді я став ненавидіти совітську владу як антинародну. У студентські роки ходив до Клубу творчої молоді "Соняшник", був особисто знайомий з Аллою Горською, Іваном Світличним, Євгеном Сверстюком, В'ячеславом Чорноволом, багатьма іншими шістдесятниками. Бував у гостях в Івана Гончара, заприятелював з ним. Все це не могло не позначитись на моїй ранній творчості. Свої курсові роботи присвячував народній пісні, народній думі, поезії Шевченка, Рильського, тобто всьому тому, що пов'язано з Україною.

– Важливе значення для вашої подальшої творчості мали українські народні пісні про кохання.

– Саме вони стали темою моєї дипломної роботи, коли я закінчував художній інститут. Мій викладач Леонід Владич запропонував змінити тему, мовляв, пісні про кохання зараз нікому не цікаві. Можна приміром обрати коліскові пісні. Але я любив цю тему і наполіг на своєму виборі.

Леонід Володимирович мене зрозумів, за що надзвичайно йому вдячний. Він підбирав студентів, яких вважав перспективними. До своєї книжки "Мовою графіки", крім класиків, включив мене та ще кількох молодих графіків. А його дружина Ірина Михайлівна в журналі "Творчество" надрукувала статтю про мої ескіпси під назвою "У національних традиціях". Треба

людей, середовища і життєвих ситуацій. Можливо, й добре, що вона не навчена малювати з натури. Дружина дуже любить творчість Івана Нечуя-Левицького, може, це вплинуло на характер розповідності у її своєрідних багатофігурних зображеннях.

Моя дочка Мирослава – живописець від природи. Для неї колір вирішує все. Особливість її обдарування ще в дитинстві відзначали багато мистців, серед яких знає Сергій Шишко, Микола Прокопенко, Віталій Кравченко. Вона завжди творчо активна, але надміру самокритична і нерішуча. Та саме повномасштабна війна з Росією її мобілізувала, зробила завзятою українкою, загострила відчуття трагізму нищення нелюдьми всього українського. Свідчення: дуже швидко підготувала цілеспрямовані експресивні роботи до виставок, які відбулися в київській галереї КО НСХУ “Митець” і в Парижі. Раніше я жодної з експонованих робіт не бачив

Так склалося, що мій син Євдоким, український графік і живописець, вже близько тридцяти років мешкає з сім’єю в Іспанії (Каталонія). Він володіє кількома іноземними мовами і нині на волонтерських засадах працює перекладачем для українців, які опинилися у цій країні, сотні євро переслав для ЗСУ. А його дружина, директорка Музею історії міста Жирони, влаштовує концерти української музики та інші культурно-мистецькі заходи на підтримку України.

– **Над чим зараз працюєте?**

– Зізнаюсь: трохи підводять зір, але продовжую викладати і працювати творчо. Виконав гравюру на фанері “Іхав козак на війноньку”. Недавно закінчив і кольоровий лінорит “Козаченька вбито”, який демонструвався на виставці творів викладачів Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури. 300-річному ювілею Григорія Сковороди присвятив гравюру “Свобода”. На ній слова Григорія Савоича про вольність і зображення козака Мамає є особливим сводоловством нашого народу. Під старість згадав своє юнацьке захоплення плернерним живописом, пишу переважно українські краєвиди та натюрморти. Прагну не новизни, а щирості. Для мене живопис і графіка – різні мистецтва. Провів кілька персональних виставок малярських робіт.

Також продовжую працювати над словником термінології техніки друкованої графіки. Філологам зробити це важче через незнання тонкощів естампної технології. Особливо потрібен такий словник для студентів-графіків.

– **Що б ви хотіли сказати на завершення нашої розмови?**

– Маємо досягти перемоги будь-якою ціною, інакше – біда переможеним. Не дай Боже, знову потрапити під московське ярмо, тоді невідомо, чи зможемо зберегтися. Маємо пам’ятати, що ми народ із глибоким корінням в історії. Українці займають своє особливе місце у світовому процесі, яке ще не усвідомило людство. Але я переконаний, що все буде Україна.

Спілкувався **Едуард ОВЧАРЕНКО**

Життя неможливо поставити на паузу

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото Анатолія ФЕДОРЦІВА

Після навали орків Бучанський міський парк зазнав пошкодження. Однак символічно, що сцена, на якій Національна оперета України щороку проводить Міжнародний музичний фестиваль “O-FEST”, – вціліла. Саме це може стати добрим знаком та початком нового мирного життя, дасть українцям сил та наснаги. А сам концерт-реквієм “Об’єднані заради перемоги” став особливим заходом пам’яті, де музика переплітається з емоціями та лікує поранені серця.

– Ми раді поверненню Національної оперети України в Бучанський міський парк, – зазначив міський голова Бучі **Анатолій Федорук**. – Для Бучі це ще один символічний знак того, що громада відновлюється. А збір коштів – це наша данина ЗСУ, вдячність за звільнення міста та наш спільний внесок у наближення Великої Перемоги.

Сьогоднішнім заходом вшануємо пам’ять 501 громадянина нашого міста, що загинули від рук рашистів, серед них були й діти. Маємо завжди про них згадувати і ніколи не пробачимо агресорові ті звірства, які він вчиняв у нашому місті. Це ще один сигнал світовій спільноті, що ми прагнемо справедливості. Аби вбивці були покарані, так, як після Другої світової війни на Нюрнберзькому процесі судили фашизм, тепер треба судити рашизм у всіх його проявах.

Ідея цього концерту належить Богдану Струтинському і його творчому колективу. Вірю, що наша співпраця з Національною оперетою України далі буде тільки множитися, набирати нових обертів.

Набагато легше переносити випробування, якщо ми маємо друзів, партнерів у реалізації великої ідеї – побудови європейської країни. І сьогоднішнє дійство показує таку єдність. Це єдність глядачів, артистів і політиків, народів. А ще захід поєднує столицю і наш регіон.

– Концерт-реквієм є продовженням багаторічної традиції проведення Міжнародного музичного фестивалю “O-FEST”, що має міжнародне, культурне та дипломатичне значення, – наголосив очільник Київського національного академічного театру оперети **Богдан Струтинський**. – Фестиваль відбувався вісім років поспіль, він утверджував мир і гостинність українців. Серед його учасників – понад 160 вокалістів з 42 країн світу.

І сьогодні ми об’єднуємо міжнародну спільноту заради вшанування загиблих від рук російських загарбників мешканців Бучі. Водночас, цей концерт присвячений мужнім бучанцям, котрі пережили російське вторгнення в Україну.

Вдячні всім, хто долучився до проведення нашого заходу, особливо партнерам – надзвичайним і повноважним послам Польщі, Литви та Молдови. Це акт солідарності з Україною.

Життя неможливо поставити на паузу. Ми маємо жити далі, утверджувати мир, утверджувати наші духовні цінності заради того, щоб показати, яку ми побудуємо Україну. Однозначно наша країна має змінитися. Ми повинні повернутися обличчям до своєї культури.

Скільки російська орда віками не знищує нашу мову, національну ідентичність, нас неможливо знищити. Україна продовжує жити, творити, боротися. Наша пам’ять – це непримиренність до ворога, вона нам допоможе побудувати країну, якій заздритиме весь світ.

Найкраща музика під час цього концерту – це дитячий сміх у залі. Заради цього ми й живемо, заради цього утверджуємо такими подіями, як сьогодні, майбутнє України.

Я переконаний, що 10-й ювілейний фестиваль відбудеться вже у мирній країні. А на цій сцені будуть представники багатьох держав Євросоюзу і взагалі всього світу, крім кількох країн, про які ми всі добре знаємо. Частіше лунатиме дитячий сміх і сльози будуть тільки від радості.

У мальовничому Бучанському міському парку, що на Київщині, відбувся концерт-реквієм пам’яті жертв бучанської трагедії “Об’єднані заради перемоги”. Концерт організували Національна оперета України спільно з Бучанською міською радою. Захід здійснено за підтримки Посольства Литовської Республіки в Україні, Посольства Республіки Польща в Україні та Посольства Республіки Молдова в Україні.

А диригент-постановник концерту **Сергій Дідок** розповів про його програму. Серед представлених номерів – класичні твори, європейські хіти і, безперечно, українські пісні.

Своїми думками перед концертом поділилися і посли дружніх країн.

Бартош Ян Ціхоцький, Надзвичайний та Повноважний Посол Польщі в Україні:

“Для нашого посольства велика честь долучитися до процесу повернення України і, зокрема, Бучі іміджу центру культури та бізнесу. Також віддаємо шану жертвам, глибоко співчуваємо всім, хто втратив своїх близьких, свої домівки. Час іти вперед і об’єднувати світ навколо України, сприяти її економічному та культурному розвитку. Можемо завжди на нас розраховувати”.

Вальдемарас Сарапінас, Надзвичайний та Повноважний Посол Литовської Республіки в Україні:

“Ця жахлива війна, на жаль, ще триває. Орки намагаються знищити наші плани, мрії, життя. Але є такі люди, як колектив Національної оперети України, як мер Бучі зі своєю командою, які намагаються робити все, аби ми відчували красу, добро і нашу майбутню Перемогу. Наша країна з перших днів почала підтримувати Україну у цій війні, будемо підтримувати вас й далі у цій боротьбі, що є й нашою боротьбою проти орків”.

Валерій Ківерь, Надзвичайний та Повноважний Посол Молдови в Україні:

“Сьогодні ми віддаємо шану всім тим, хто загинув у цій боротьбі, співчуваємо їхнім рідним. Наші країни тісно пов’язані, ми маємо багато спільного в історії, культурі. Усвідомлюємо, що сьогодні Україна бореться не лише за себе, а й за нас”.

Розпочали концерт з “Реквієму” Моцарта та “Аве Марії” на музику В. Самофалова.

Після цього орден “За мужність” III ступеня посмертно нагородили уродженця Бучі Ілєю Грабаря. Відзнаку отримала його мати Людмила Грабар.

– Я не маю права жити так, як жила до цього, – зізналася пані **Людмила**. – Ця війна – на очищення українців. Закликаю вас: не вмийте російську музику, адже ви знаєте, хто її виконує. Наша родина організувала фонд імені Іллі Грабаря. Купуємо книжки, різне знаряддя для розвитку дітей. Певною мірою моє покоління винне в тому, що до нас прийшла ця війна, а платять наші діти. Для того, щоб не платили наші онуки, маємо виховувати їх так, аби вони любили нашу мову, нашу країну..

Гучними оплесками глядачі зустрічали зарубіжних гостей.

Вітаутас Юозапайтіс – оперний співак, професор Академії музики і театру Литви. Він випускник Литовської музичної академії, працював у Литовському театрі опери та балету, володар багатьох нагород у Литві

та поза її межами. Зокрема, був відзначений як найкращий оперний співак у 2002-му, 2007-му та 2009-му роках. Нині керівник комітету з питань культури у Сеймі Литви.

– Для мене велика честь бути тут як співаку і як політику, – підкреслив гість. – Наш парламент був одним з перших, який визнав Росію країною-терористом. Починаючи з 24 лютого минулого року, ми щоденно і щогодини з вами. Всі литовці дуже вдячні за те, як ви боретесь за вашу і за нашу свободу. А сьогодні маємо хороший приклад і того, як можемо співпрацювати з українцями на сцені. Слава Україні!

Крім литовських пісень, Вітаутас Юозапайтіс разом із хором Національної оперети виконав лемківську народну пісню “Гей, плыве кача...”

Продовжила концерт випускниця Академії музики, театру та образотворчого мистецтва у Кишиневі **Анастасія Леню**. Співачка стажувалася в Італії. Брала участь у багатьох престижних конкурсах та фестивалях. За словами пані Анастасії, яка є етнічною українкою, для неї велика відповідальність брати участь у такому престижному заході. А те, що побачила в Бучі, ніколи не зможе викреслити зі своєї пам’яті й серця. Серед подарованих співачкою пісень була й українська – “Чотири воли пасу я” на музику А. Кос-Анатольського.

Після цього на сцену запросили солістку музичного театру в Любліні **Пауліну Янчарук**, яка присвятила себе жанру оперети. Також співачка плідно співпрацює з Варшавською камерною оперою. А у 2021 році отримала відзнаку маршалка Люблінського воєводства за активну участь у мистецькій діяльності. Кілька тижнів тому їй запропонували взяти участь у концерт-реквіємі “Об’єднані заради перемоги”, і вона погодилася без вагань. Пауліна зізналася, що коли чує українські пісні, то в неї з’являються сльози на очах. Разом із заслуженим артистом України Володимиром Одринським вона виконала відому польсько-українську пісню “Гей, соколи”.

Найбільше під час концерту звісно звучало саме українських пісень: “Там на горі, на Маківці”, “Білі тополі”, “Балада про Мальви”, “Пісня про солдата”, “Браття-українці”, “Я кажу “Ні!” жахливий цій війні”, “Запало свічу”, які хор та оркестр Національної оперети виконали разом з солістами-вокалістами театру Оленою Арбузовою, Валерією Туліс, Віталієм Івановим, Дмитром Кифороком, Максимом Гарою, Тамарою Ходаковою, Олександром Мельником, Любов’ю Доброноженко, Олексієм Кирилловим, Оленою Галушкою.

Завершальним акордом стала пісня “Червона калина”, яку українські та зарубіжні артисти заспівали разом із глядачами.

В Україні триває десятий фотоконкурс “Вікі любить Землю”

Євген БУКЕТ

Уперше конкурс було проведено силами громадської організації “Вікімедіа Україна” рівно десять років тому – 2013-го, а вже з 2014 року він став міжнародним.

Сьогодні “Вікі любить Землю” (Wiki Loves Earth) – найбільший у світі фотоконкурс пам’яток природної спадщини. Намір проводити його цього року оголосили 53 країни. Це рекор-

дне одночасне охоплення. Загалом упродовж десятиріччя конкурс бодай раз проводився у 89 країнах світу – на всіх континентах, окрім Антарктиди! За цей час учасники Wiki Loves Earth завантажили до Вікісховища понад 850 тисяч світлин, майже 200 тисяч з яких уже ілюструють статті вільної інтернет-енциклопедії Вікіпедії різними мовами.

Україна – не просто країна-засновник фотоконкурсу, а й од-

на з найактивніших країн-учасниць: понад 116 тисяч світлин завантажено в українській частині фотоконкурсу, з них – понад 2000 вже цього року! Тим не менше, серед понад 8000 українських об’єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) ще половина не проілюстрована, тож роботи нашим фотографам вистачить щонайменше на десятиліття.

На жаль, через повномасштабну агресію росії проти України та потенційну небезпеку для учасників та учасниць, минулоріч організатори взагалі відмовилися від проведення конкурсу в нашій країні. А цього року він проводиться з обмеженнями: до участі приймаються лише фотографії, що були зроблені до 23 лютого 2022 року (включно). Оргкомітет “Вікі любить Землю” постійно наголошує, що фотографування об’єктів ПЗФ під час війни не тільки небезпечно для самих учасників, а й може зашкодити силам безпеки та оборони України.

Сьогодні українська природа переживає складні часи через техногенні катастрофи, спричинені державою-терористом, як-от нещодавнє знищення Каховської ГЕС. Через російську агресію багато природоохоронних територій нині

Полянський регіональний ландшафтний парк, Івано-Франківська область, 2020 рік. Автор фото – TumkivA

пошкоджені, заміновані чи перебувають під тимчасовою окупацією. Конкурс “Вікі любить Землю” у 2023 році має на меті зібрати якомога більше архівних світлин української природи, які стануть у пригоді при оцінюванні масштабів втрат та під час відновлення об’єктів природно-заповідного фонду України.

Щоб переглянути і систематизувати довоєнні архіви, більш сприятливого часу, мабуть, не буде. Адже на липень (місяць, у

який проводиться українська частина фотоконкурсу) припадає пік літньої спеки – на вулицю не дуже хочеться виходити. Крім того, є додатковий стимул – ГО “Вікімедіа Україна” обіцяє цінні призи переможцям.

Тож взяти участь у фотоконкурсі “Вікі любить Землю” можуть як професійні фотографи, так і аматори. Завантажувати до 31 липня (включно) можна тільки власні світлинки, роздільна здатність яких не менше, ніж 2 Мп. Також можна завантажувати відео, на яких зображені пам’ятки природи – вони будуть оцінюватися в межах спеціальної номінації.

Конкурс має дві основні номінації: “кількісну” та “якісну”. У першій будуть відзначені учасники, що сфотографують найбільше різних пам’яток природи, а у межах другої журі обиратиме найкраще фото кожного з регіонів України, а з-поміж них – 10 найкращих світлин України. Окрім того, для участі у міжнародному етапі фотоконкурсу від України будуть відібрані 15 найкращих світлин у двох категоріях: макрото фото та пейзажні світлинки.

Списки пам’яток, правила та інструкції із завантаження фото доступні на сторінці конкурсу – <https://wikilovesearth.org.ua/>

Самотнє дерево на заході сонця, острів Джарилгач, Херсонська область, 2021 рік. Автор фото – Dimatofimchuk

Допоможіть видати збірку

Я, Пухніченко Віра Володимирівна, поетеса з Хмельниччини, звертаюся з проханням допомогти видати нову поетичну збірку. Першу свою збірку “Ти не збудив, Тарасе” видала власним коштом і подарувала всім охочим. Другу збірку “Геофілою – 600 років” також видала власним коштом і роздала охочим. Шукала свого читача та поціновувача поезії. Третю збірку “Незламна країна” видала завдяки всім небайдужим через соціальні мережі (45 тисяч гривень).

Зараз готові до друку дві нові збірки “Чекаємо на тебе, Перемого” та “За Україну я молюсь”. Тема збірок – війна в Україні, спротив українців у боротьбі з ворогом, про наших героїчних захисників, віру в Перемогу над ворогом, про Героїв, які віддали своє життя за незалежність України. Віднедавна є передплатником тижневика “Слово Просвіти”.

Ще про себе: членкиня НСЖУ з 2006 року, керівниця трьох громадських організацій на громадських засадах.

Буду вдячна за співпрацю та допомогу.

Координати авторки в редакції.

Кабан. Лісове урочище «Дача Галілея», Тернопільська обл., 2021 рік. Автор фото – Byrdyak

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подасмо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Сенс Банк”, р/р UA 30300346000002600 2016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

На наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнувся:

Черняхівський Олексій Іванович – 1000 грн.

СЛОВО

Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло **МОВЧАН**

Головний редактор
Ігор **ЗОЦ**

Редколегія
Любов **ГОЛОТА** (голова)
Павло **МОВЧАН**
Микола **ТИМОШИК**
Георгій **ФІЛІПЧУК**
Микола **ГОЛОМША**
Юрій **ГАНДЗЮК**
Галина **ДАЦЮК**
Євген **БУКЕТ**

Відповідальний секретар
Ірина **ШЕВЧУК**

Відділ культури
Едуард **ОВЧАРЕНКО**
279-39-55

Літературна редакторка
Галина **ДАЦЮК**
Коректорка
Олена **ГЛУШКО**

Комп’ютерна верстка
Ірина **ШЕВЧУК**
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://slovoprosvity.org>
<http://prosvitanews.org.ua>

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” – 30617

4 820095 780016